

A linómetszés TECHNIKA/lino1.doc

(Vissza a tartalomjegyzékhez: [\Tartalomjegyzék.doc - A linómetszés](#))

A gyerekek - ha túljutnak az első nehézségeken - nagyon meg tudják szeretni a linómetszés technikáját. Valószínűleg az ősi kapargatási, vésési ösztön magyarázza ezt, meg persze a sokszorosítás varázsa. Harmadik vonzó tulajdonsága a technikának: a ceruzával, festékkel nagyon nehéz egyenmű, erős fekete, vagy más színű felületet fejleszteni, a linómetszetenél ez nem probléma. A metszetből valamit vagy kivéstem, vagy nem. Itt nem lehet mellébeszélni, a sok "noha - ámbár" játék után itt csak az igenek és nemek maradnak. Ez is kell az ember lelki egészségéhez. Erőltetettnek tűnhet ez a magyarázat, de húszegynéhány év tapasztalata mondatja velem: a legliberálisabban nevelt gyerekeknek van a legnagyobb szükségük erre a játékterepre, ahol a mindent megengedő szabályok eltűnnek. Én akkor érzem igazán teljesnek kapcsolatunkat, ha egyfelől nyugodtan falhoz kenhet az a gyerek egy performance akció során, másfelől azonban el kell fogadnia a linómetszés évszázados konvencióit.

Az első nehézségeken túljutott gyerek elképesztő energiákkal képes megmunkálni a dúcokat. Mégis nagyon kevés helyen készülnek igazán szép gyermekmetszetek. Mert hát azok az első nehézségek azért leküzdésre várnak. Ha a gyerek épp csak kap egy dúcot, meg egy vésőt, belevés néhány kiszaladgáló vonalat, hamar elmegy a kedve az egésztől. Először meg kell tanítanunk fekete-fehérben gondolkodni, kell találjunk számára egy témát, ami jó alkalmat biztosít a tanultak alkalmazására, aztán gyakorolja ki néhány próbádúcon a véső vezetését, vesse meg képe egy kis részletét, és csak ez után engedjük rá az első metszetre. Majd újabb vázolás után jöhet az első komolyabb munka.

Ha épp csak érinteni szeretnénk a linómetszést, egy kis próbacsík metszése után készíthetünk egy exlibrist, és le is tudtuk a dolgot. Elég hozzá egy méter linóleum, gyerekenként egy véső, egy kis festékezőhenger, egy tubus nyomdafesték, egy kis lakkbenzin, meg egy kanál a nyomtatáshoz. Csak hát ennyi kevés ahhoz, hogy a technikának mítosza legyen. Ahhoz, hogy a vésési biztonság kialakuljon, kell vésegetni néhány órát. Az első próbavésések után fokozatosan növekvő méretű dúcokon dolgozunk, az alapképzésben részt vevő osztályok általában nyolc-tíz órán át foglalkoznak metszéssel, és gyerekenként negyed négyzetméter anyagot használnak el. Legjobb időszakainkban, amikor egy vállalat raktárában találtam 200 négyzetméter linóleumot, méterét 28 forintért, bizony elment gyerekenként fél méter anyag is egy évben.

Tíz óra alatt már az osztály nagy része megtanulja a korrekt, pontos munkát. Ahhoz azonban, hogy igazán iskolázottan véssenek a gyerekek, tudjanak egy és több dúcról színes metszetet nyomni, legalább 30 - 40 óra kell. Azt nem mondom, hogy ez alapórán elképzelhetetlen, de többnyire szakkörön, fakultáción kaphatnak alaposabb képzést a gyerekek. Nálunk ez a péntek délutáni Metszőkörön, meg persze a művészeti iskolában történik. Az alább közölt metszetek főleg órai munkák, szakköri metszeteket a metszőiskola részben mutatunk be. A rajzok, és a fényképek egy része is metszőkörösök munkája.

A műhelyfelszerelés

Amire feltétlenül szükség van

Ceruza

Linó vagy PVC-padlódarab

Véső

Finom csiszolópapír, vagy fenőkő az élezéshez.

Lakkbenzinnel, vagy vízzel hígítható magasnyomó festék.

Előbbi Linocolor színezőpasztával, utóbbi néhány csepp glicerinnel kevert temperával helyettesíthető.

Festékezőlabdacs

Lakkbenzin hígító

Keverőpálcika

Törlőrongy

Papír a nyomtatáshoz

A nyomógép mellett ott a tiszta és az elhasznált törlőrongyok doboza. Évente sajnos több tízkilónyi rongyot fogyasztunk.

Ami gyorsítja a munkát, vagy gazdagítja lehetőségeinket:

Vésőkészlet.

Lásd még: [Eszköz készítés, \SZAKTERE\Eszkozok98.doc - Véső](#)

Magasnyomó festékkészlet

A minimum: vörös, kék, sárga, fekete, áttetszőfehér, fedőfehér, viola. Emellé még használhatunk ezüstöt, aranyat, metálós színeket.

Kaphatunk vízzel hígítható festékeket is, de nagyobb munkák számára ez drága lenne.

Festékezőhenger.

Legalább négy db. de komoly műhelynek méretenként kell egy-egy négyes készlet, 40, 25 és 15 cm hosszú hengerekből, valamint a monotíázáshoz, sablonnyomáshoz húszegynéhány 2-5 cm hosszú pici henger. Ha ugyanis órán egész osztállyal monotípiázunk, minden gyerek számára kell legalább egy henger.

Üveglap (4 db, de ha monotípiázunk is, akkor

fejenként kell egy, de még jobb, ha van néhány felesleges is kitéve. lásd: monotípia óra.)

Siccisol (Gyorsítja a festék száradását.)

Nyomógép (Finomabb, gyorsabb nyomást tesz lehetővé.)

Gépeket lásd hátrébb.

Színes nyomópapírok

(Az egyéb, nem kimondottan linómetszéshez szükséges anyagokat a megfelelő oldalakon ismertetjük.)

Mibe kerülnek?

Az árak természetesen napról napra változnak, az alábbiak tehát csak irányáraknak tekintendők, ennyibe kerültek 1996 januárjában.

130 cm széles PVC-padló: 1400 Ft/m. 80g-os Linocolor:

150-200 Ft, illetve a piros: 170 Ft. Festékezőhenger: 600-

1200 Ft-ig. (Óvatosan vásároljuk, mert ha egyenetlen a

felülete, nagyon rossz vele dolgozni. Gördítsük végig egy

sima lapon, szemből figyeljük! A legkisebb, szabad szemmel látható eltérés is nagy fehér foltokat eredményez a festékezésnél.) Vésőkészlet: 600-1600 Ft. Lakkbenzin hígító: 120 Ft/l.

Linómetsző egységdoboz. (Cserélhető pengéjű véső, néhány cm széles festékezőhenger, négyszínű, 20 g-os nyomdafesték, néhány művész linó lap, üveglap.) 1700 Ft. 1 kg fekete nyomdafesték: 1600 Ft.

Eszközeink

A vésők

Üzletekben kétféle vésőkészletet vásárolhatunk. A mereven beépített pengéjű, különböző vastagságú vésőkől álló készletet, és a cserélhető pengéjű, egy nyelet tartalmazó vésőt.

Gyakori használatra inkább az előbbit ajánljuk, mert a sűrű cserélgetés előbb-utóbb kitérít a befogófejet, ráadásul hajlamosak vagyunk ahhoz is az épp bennlévő pengét használni, amihez vékonyabb vagy vastagabb kellene. A cserélhető tollak amúgy is gyorsan eltűnedeznek.

Igazán komoly linómetsző maga készíti vésőit. A puha, szivacsos hátlapú PVC padló vésése pedig nagyságrendekkel könnyebb az autó ablaktörő fémrészéből, acélsövekből készült nagy "lapátvésővel. Lásd: Szaktanterem / eszközkészítés./

Festékezőeszközök

Labdacso

Guttenberg még nagy bőr labdacsokkal festékezett. Kisebb nagyobb labdacsokkal nagyon szép színes nyomtatásokat készíthetünk, legyen belőlük vagy tíz darab, különböző méretekben. (Lásd: eszközkészítés)

Hengerek

Hengerekkel gyorsabb a festékezés, sorozatnyomás csak hengerrel képzelhető el. A boltokban kaphatunk néhány cm széles kis hengereket. A/5-ös dúcokhoz még megfelelnek, monotípiázásnál minden üveglap mellé kell egyet tennünk, sajnos ezek a hengerek elég drágák, és a hígító lassan megeszti a műanyag részeket. Harminc - negyven db megvásárlása már komoly erőpróba, szerencsére ezeket is elkészíthetjük. (Lásd: eszközkészítés)

Nagyobb hengereket irodagép javítóktól szerezhetünk, keményebb tapétázó szivacshengereket is használhatunk, az első festékezés után száraz ronggyal áttöröljük, a pórusokba hagyjuk beszáradni a festéket. A mágikus henger is elmegy, kissé ugyan tapad, meg nem is tudjuk, meddig bírja.

Megpróbálkozhatunk a masszahenger öntésével, (lásd

eszközkészítés. [\SZAKTERE\Eszkoz98.doc - massa](#)), vagy szakmúhelyben gyártathatunk. (Gumihenger készítőknél... [\EGYEB\Gazdalkodas98.doc - Nyomdahengerek](#))

Szükségünk lesz még néhány üveglapra, amelynek az éleit kissé megcsiszoltuk. Minél nagyobb, annál könnyebben tudunk róla festékezni, minél vastagabb, annál nehezebben törik el. (Legalább 20-30 cm legyen, és legalább 3 mm vastag.) Vannak akik a PVC lap színoldaláról festékeznek. Szükséges továbbá néhány fapálcika, törőrongy, és egy nagyobb műanyag fólia, vagy néhány újság, hogy össze ne festékezzük nyomtatáskor az asztalt! A grafika műhely asztala persze nyugodtan festékes lehet, de nyomtatás után ezt is le kell törölni, mert a sok egymásra rakódó festéktől egyenetlen lesz, nem lehet rajta festékezni.

A PVC

A gyermekrajz-kiállításokon látható linómetszetek nagy részét helyesebb lenne PVC- metszetnek nevezni. (Néha mi is linót emlegetünk, pedig hát nyomataink szinte kivétel nélkül PVC dúcraól készültek.) A linóleum lenolajjal kevert parafalisztt amelyet egy durva szövetre hengereznek. Burkolóanyagként használták, főleg padlókat borítottak vele. Azután megjelent az új, szintetikus padlóburkoló, a polivinil-kloridból készült rugalmas, vékony lemez, de a kereskedők ezt is linóleumnak nevezték. A PVC padlót méterre árusítják a háztartási vagy lakberendezési boltokban.

PVC szőnyeget a Pannonplast illetve a Graboplast gyárt. Az elmúlt években rajztanári körökben a Pannonplast terméke volt ismertebb. Ebből a 3 mm vastagot használjuk, a vékonyabbak kezelése rettentő nehézkes. Papírmetszet helyett viszont igen jól használható.) A Graboplast padlóburkolója vastagabb, rugalmasabb, a személyvonatok padlóburkolata készült ebből. A gyerekek többsége inkább a Pannonplast PVC-t szereti, de mindig van, aki szívesebben metsz a Graboplast rugalmasabb anyagába. Vannak végül a hőszigetelt hátlapú vastagabb padlóburkolók, amelynek hőszigetelő szivacsos hátlapja elég kemény ahhoz, hogy metszeni lehessen, de puhább, mint a közönséges PVC, és vastagabb is annál. Ebbe már ügyesebb elsősők is metszhetnek. Van olyan hőszigetelt hátlapú anyag is, amelynek az alsó rétege papírszerűen kemény, ez szinte metszhetetlen. Már itt megjegyzem, a szivacsos hátlap első nyomtatásnál szinte issza a festéket, először tehát csak egy próbát nyomunk, hagyjuk beleszáradni a festéket, így a második nyomás már könnyebb. Nagyon nehéz az üzletben dönteni, melyik tekeresből vágassunk. Ismerős boltosok megengednek egy kis próbametszést valami maradék anyagba.

Finom mívű metszéshez - ha már művészlinóra nincs pénzünk - olyan padlót válasszunk, amelynek szép sima a hátulja, és nincs ráragasztva hőszigetelő szivacsos réteg! (Noha speciális célokra - mint fentebb már jeleztem - ez

is alkalmas, például alsós gyerekek első metszésére, vagy nagyobb méretű, foltokból építkező munkákhoz. Lásd: egyéb eljárások.) Ugyanakkor ha túl puha anyagot veszünk, véséskor, nyomtatáskor nyúlni fog, a hígító elmosás után pedig felpördül a széle. (Utóbbi akkor is megtörténik, ha kromofággal mostunk el egy beszáradt dűcot. Szigorúan tilos. Inkább fektessünk rá nedves rongyot egy éjszakára, a festék ettől is fellazulhat.) Mindig a hátlapba vésünk, nekünk tehát teljesen mindegy, milyen a felső, kemény, sima réteg színe, mintája. Az fontos, hogy ne domborodjon ki a mintázat! Ha olyan anyaghoz jutunk, amelynek nem egyenletes a hátlapja, kis falapra ragasztott durvább csiszolópapírral lecsiszolhatjuk. Második lépésben finomabb papírral elsimítjuk. A PVC jól csiszolható, de nagyon kell vigyázni, alá ne kerüljön csiszolás közben valami kis morzsa, mert akkor belecsiszolunk a lapba egy kis mélyedést. Újabban vékony padlókat is gyártanak, ezekből sablonnyomáshoz vágathatunk ki lapokat, valamennyire véshetőek is, de vésésre legalább 1.5 mm-es anyagot használjunk. A PVC-padlót erős ollóval, papírmetsző késsel (snitzer), vagy tolható, kerek vágóval vágathatjuk. Mi a Metszőkörben a hátrébb bemutatott papírvágó gépünkkel szabjuk a PVC-t is.

Az igazán igényes munkához a PVC padlót fel kellene ragasszuk valami keményebb alapra, de az évi több száz négyzetmétert fogyasztó műhelyünkben erre gondolni sem merhettünk. Inkább vágunk egy sorozatot kemény PVC-ből a leggyakrabban használt méreteket, ezekre ragasztjuk alkalmilag kétoldalú ragasztóval a nagyobb sorozatban nyomni kívánt dűcokat.

A művész linóleum

Művészellátó boltokban művész linóleumot is kaphatunk. Ez a PVC-nél keményebb, vastagabb, nemesebb anyag. Előnye a PVC-vel szemben, hogy nagyobb területeket is tisztára véshtünk, hátránya, hogy a finom részletek vésésekor könnyen kitörnek a vékony vonalak. A művész linó a klasszikus linó technikához való, ahol a vésővel nagyobb foltokban szinte kitördeljük az anyagot. Kisebb gyerekek nehezebben vésnek benne. Ára persze többszöröse a PVC- lemezének.

Legújabbban megjelent a **Marmoleum**, a Krommenie gyár terméke. Ez egy kemény linóleum, ha hulladékhoz jutunk, nagyobb gyerekek fametszetszerű munkákat fejleszthetnek benne. Padlóra, falakra intarziák is készülhetnek belőle. A gyár kifejezetten művész linóleumot is gyárt, ami a klasszikus linóleumnál könnyebben megmunkálható anyag, mintha kifejezetten gyerekek számára találták volna ki. Ára mintegy kétszerese a PVC padlónak, igényesebb, nagyobb méretű, nagyobb foltokból fejlesztett klasszikus személeletű munkákhoz feltétlenül ajánlható.

A linóleumok felhasználása mellett szól még egy érv. A PVC-vel szemben teljesen környezetbarát technológiával készülnek.

A vésők élézése

Finom fenőkövet vagy csiszolópapírt a durva és a finom élezéshez használunk. Utóbbit üvegpapírnak vagy polírpapírnak is nevezik. Finomsága: 4-600-as, de ma már másféle jelzéseket is használnak. Amire nekünk szükségünk van, hamvas, szürke felületű, nem látszanak külön az egyes szemcsék. Egy lapot nagyon sokáig használhatunk, ha óvatosan bánunk vele. Mi egy fakorongra ragasztva felfogatjuk a köszörűkő helyére, így gyorsan tudunk "finom-élezni."

Papírok

Magasnyomással - ha jó erős, a forgatónyomatékot nem a papíron, hanem láncon, fogaskerékrendszeren átadó gépünk van - szinte mindenre nyomhatunk, minden papír más hatást ad. Legszebb nyilván a kézzel merített papír, bár erre igen nagy erővel kell nyomnunk.

Legkönnyebben a diósgyőri levelezőlap kartonra nyomhatunk. A "Dipa" azaz a műszaki rajzlap már kissé keményebb, de erre is nagyon szépen lehet nyomni. (Tömeges használatkor mindig száraz papírokra nyomunk.) Ezeknek a gyártásával a Diósgyőri papírgyár leállt, helyette a Fűzfői Papírgyár hasonló termékeit használjuk. (Fűzfő art papírok) A mázazott papírok már kissé kényesebbek. Nagyon el kell találnunk a megfelelő festékvastagságot. A fényezett papírokra szépen nyomni már szinte művészet, amint egy lehelettel több a festék, azonnal más tónusú lesz, foltosodik, megcsúszik.

A linómetsző órák.

Először is: a linómetszéshez kell némi fizikai erő, és egy kevés kezűgyesség.

Puha, szivacsos hátlapú anyagba már az elsősök is viszonylag könnyen dolgoznak. (Lásd egyéb eljárások fejezet) Ahogyan keményedik az alapanyagunk, úgy lesz egyre nehezebb a véső kezelése, a Pannonplast PVC-jébe átlagos képességű osztályt csak ötödikben vésetek. Igazság szerint nem kellene sietni a linómetszés bevezetésével, hisz annyi szép technika van, csak hát a sokszorosított kép egy óriási előnnyel bír. Osztogatható, eladható. Épp ezért elkezdjük, amilyen korán csak lehet. Szakkörön, táborban akár 6-8 éves gyerekek is szépet tudnak metszeni, éles vésőkkel, nagyméretű dúcokban. A művészeti iskolában harmadikos osztályok már szépen dolgoznak keményebb PVC-ben is.

Ábra A Egy másodikos kisfiú metszte Ferenczy Tünde hajdúszoboszlói grafika táborából. 24 x 32 cm.

Kezdhethük a vésőhasználat gyakorlásával, tehát rögtön próbametszések kis hulladék linó darabokon, és ha már alakul a dolog, valami kis kép, de tapasztalataim szerint a gyerekek akkor kedvelik meg igazán a technikát, ha előbb megtanulnak fekete-fehérben gondolkodni, és persze feketéből fehérbe fejleszteni. Ekkor már rögtön az elején ki tudják aknázni a technika adta lehetőségeket. Alább a legintenzívebb órasort mutatom be.

Ezekon az órákon mindig egyénileg vezetem a gyerekeket. Táblánál frontálisan kiadom a feladatokat, de mielőtt a következőre lépne, mindig be kell mutassa az előző megoldását. Így persze állandóan jönnek, mennek a tanári asztalként használt nyomdagép futólapjához a gyerekek, néhányan szinte minden vésőmozdulat után jönnek, őket most kell önállóságra szoktatni, néhányan nem jönnek, továbblépnek, elrontják. Szóval sűrű órák ezek, de most alakul ki igazán az alapfegyelem, és az alapszabály, ami a későbbi "csúcsmeneteket" is megmagyarázza. A Kissek, Meskó Gabi vagy Bíró Jani mesterségbeli teljesítménye ekkor alapozódik meg. ha a szabad alkotó órákon minden a gyereken múlik, itt bizony mester és tanítvány kapcsolatán múlik minden. Ez az egyéni vezetés az első komoly linómetszet elkészítéséig tart. A második metszetet már magában kell végigcsinálnia, itt csak az elkészült tervet korrigálom, illetve metszés közben konkrét kérdésekre válaszolok.

A monotípiá óra

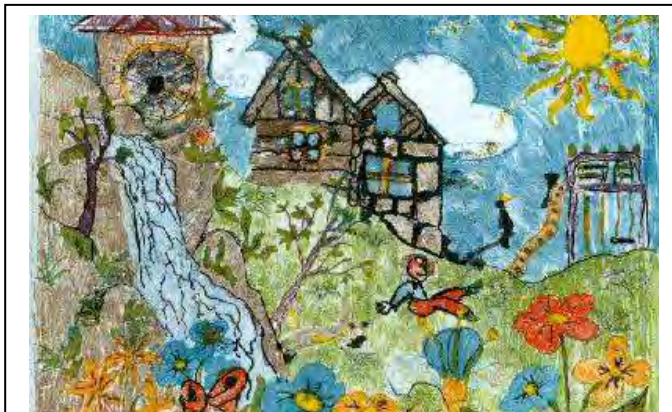
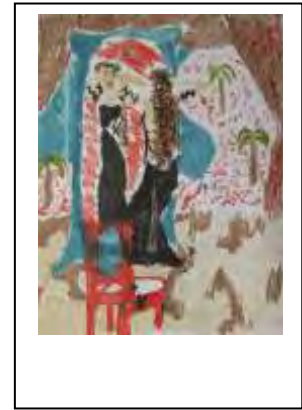
Szünetben az asztalokat szembeforgatva kialakítunk néhány zárt asztalsort. A székeket félrerakjuk a fal mellé, az asztalokat zártan beborítjuk fél íves rajztáblákkal, kirakjuk a kis üveglapokat, néhányal mindig többet, mint ahány gyerekünk van, vigyázva, hogy legyen köztük elég hely, nehogy a festékezéskor összeverődjenek. Melléjük kerül egy-egy kis festékezőhenger, és a kis tubus kikevert festék. Egy-egy szín több üveglapra is felhordható. Ha nincs előre kikevert festékünk, akkor az alapszínekből nyomunk ki egy-egy "pöttyöt", ekkor kis hurkapálca darabokat is ki kell helyeznünk, amivel a festéket össze lehet keverni. Az osztályba érkező gyerekek köpenyeket vesznek, alatta felhajtják a ruhájuk ujját, nehogy véletlenül beelőgjon a festékbe. Albumaikból előveszik valamelyik korábban készült vázlatukat, legjobb, ha már át van fénymásolva egy géppapírra, és erre készül majd a monotípiá. A papírt mindig megkeretezzük, azaz hagyunk egy kis szélt, ahol majd rá lehet szorítani az üvegre a lapot. Először elmagyarázom a technika alapfogásait (A papírt csak a szélénél szoríthatom rá az üveglapra. Mindig pontosan kell illesztenem, nehogy a lap éle benyomódjon a képbe. Fontos, hogy zártan színezzek, és változatos grafikai felületeket alkalmazzak, bemutatom a festék széthengerezésének leggazdaságosabb módszerét, stb.)

Ezután minden gyerek elteríti egy üveglapon a festéket. Akik hamarabb elkészülnek, a többlet lapokat is felfestékezik. Próbanyomást végeznek, azaz ráterítenek egy próbapapírt, rajzolgatnak bele valamit. Ahol túl sok a festék, hintőport szórok rá, vagy a próbalap hátuljára ráhengerezve visszaszedek a festékből. Majd kezdődik a rajzolás, folyton új és új üveglaphoz lépnek, új színeket hordanak fel. Mielőtt rajzolni kezdenek, mindig elhengerezik az előző rajz nyomait. (Jobb, mint ha maguk után hengereznek, hisz így - ha elfelejtik - maguk bánják.)

Ha valaki elkészül, spriccelek egy kis lakkbenzint a hajfixáló tubusból a lapjaira, ezt széthengerezi, ha végzett, ronggyal letörlöm a lapokat, kis hengereket. (Ezt esetleg a gyerekek is megtehetik, de ekkor sok törlőrongy kell, és persze kesztyűket kell húzniuk. A kesztyű esetleg műanyag tasakokkal is helyettesíthető. Mivel nem egyszerre végeznek, nem szokott gondot okozni a takarítás. Ha mégis, össze is rakhatjuk őket egy nagyobb táblára, és majd a szünetben takarítjuk.)

A Monotípiák szárítópolcra kerülnek.

Néhány monotípiá a művészeti iskola elsőseitől

És egy kidolgozottabb a Műv. Isk-ból. Koncz Kata, 5. O. (Kissé túldolgozott munka.)

A kis egyszerű, néhány centiméteres monotípiákat hullámpapír keretbe tesszük, és már lehet is hazavinni.

Somogyi Zsuzsa tanítványainak monotípiái.

A monotípiá egyéb lehetőségei

A monotípiá

A **monotípiá** a [festészet](#) és a [grafika](#) határmezsgyéjén található [képzőművészeti](#) technika. Lényege, hogy egy fémlemezre készült festményt lenyomatnak. A nyomóforma sima, ezüstözött vagy nikkelezett fémlemez vagy üveglap, amelyre a művész hígítatlan [olajfestékkel](#) festi a képet nagyon vékony rétegben. A festék szétterítése, formálása történhet ecsettel vagy ujjakkal. A csúcspénynél a lemez csupasz marad, vagy ronggyal letörlik, itt a papír fehérsége fog érvényesülni. Ha elkészült a festmény, a réznyomatokhoz használt sajtóban megnedvesített papírra nyomtatják át a kissé felmelegített lemezről a még friss képet. Az így készült nyomat színei lazúrosan egymásba folynak, az [akvarellhez](#) hasonlítanak. Csak egyetlen példány készíthető vele, viszont a fémlemez tisztítás után újra használható. (Wikipédia) Mózer Erzsébet: A monotípiá titkai. Cser Kiadó)

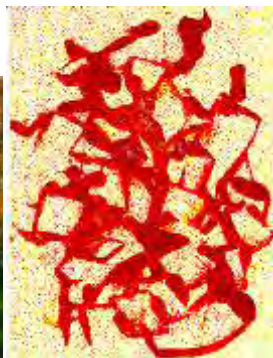

Ha üveglapról nyomnánk, akkor természetesen vastag üveget használunk, nem túl erős nyomással, mi inkább tenyér éllel simítva, vagy kanállal dörzsölgetve nyomtuk át.

Színes linók nyomása után sok nonfiguratív monotípiát készítettünk az üveglapok elmosása közben. Belenyomtuk kis foltokat, a papírlapokkal átvittük az üvegek közt, nagy enyves masszahengerekkel szedtük fel az üvegről a festéket, hengereztük a papírlapokra.

Összegyűrt festékes törlőrongyokkal is készíthetünk monotípiákat, illetve papírmetszeteknek, linónyomatoknak is készülhet egyedi háttérnyomat.

Furulyás Krisztina Barbara néhány monotípiája a My England sorozatból..

„A My England sorozatom speciális monotípiapapírmetszet technikával készültek. Itt a nyomóforma a lemez/üveglap helyett egy zselé lap (gelli plate) erre kizárólag akril festékkel dolgozunk (más festék nem alkalmas rá), előnye hogy különösebb erőfeszítés nélkül, pusztán kézzel lehet nyomatot készíteni, ugyanis a zselé tulajdonságát kihasználva a rajta lévő festék könnyen rátapad a papírra. Képeimet több rétegben készítem, használtam hozzá leveleket a kertből, papírmetszetet, különböző anyagokat nyomtam a festékbe (pl. buborékfólia) a technika bővebb megismerésére a legjobb mód, ha az internetes keresőbe beírjuk; "gelli arts" és megnézzünk egy erről szóló videót.” (Barbara szíves közlése.)

Tarjai Valter: Régi temető

Novák Henrik. A harc sorozatból.

Papírmetszet.

A papírmetszet bevezethető a színespapírból ragasztott kép, a domborműkészítés, vagy például a tér tanulmányok után. Néhány gyerek nagyon nehezen érti meg, hogy amit rajzol, az nem fog látszani. Érdekes megpróbálni először csak ollóval, papírral dolgozni. A ragasztózás megint csak külön fejezet. Ha az osztály nem kapott kézműves képzést, nekünk kell megtanítani őket a ragasztás technikájára. Ehhez kiosztunk egy csomó újságpapírt. A ragasztásra szánt formát arccal lefelé a lapra fekteti. Ragasztót nyom a hátuljára, majd a ragasztót felállítja, nekitámasztja valaminek, vagy rögtön rácsavarja a kupakot. A ragasztót egy kis papírdarabbal, vagy egy kis keménypapír lapocskával szétteríti a formán, legjobb, ha a szélén néhány mm kimarad, vagy ha egyenletes húzással visszük túl a szélén. Ha vastag ragasztóréteget húzunk túl a szélén, visszaszivároghat a lap és az újságpapír közé. Ha túl kevés a festék, a henger felemeli a formát. ha túl sok, kifolyik a széle alól. nehéz ügy, de már az ügyesebb elsősök is meg tudják tanulni.

A klasszikus papírmetszet csak a papírlapok széle mellett fehéren maradó vonalból építkezik. A különböző vastagságú papírok használatával ennek szélessége bizonyos mértékig szabályozható. Vastagabb papír mellett szélesebb a vonal. Vastag kartonból készült, kerettel ellátott papírmetszetről sablonnyomathoz hasonló nyomokat is készíthetünk.

Ha a vastagabb papírba golyóstollal nagyon erősen belerajzolunk, a vonalak is meglátszanak, legalább is nyolc-tíz nyomatig.

Kisebb vonalakat, foltokat papírmetsző késsel (snitzerrel) is belemetszhetünk a felragasztott formákba.

Mikor nyomtassunk? Ha rögtön nyomtatunk, az elmaradók esetleg összecsapják a munkájukat, csak hogy ők is nyomtathassanak. A ragasztó száradásához is kell egy kis idő. Ugyanakkor a gyerek szeretné rögtön látni, mire végezte. Jobb osztályokban rögtön nyomunk, a nehezen kezelhető osztályok anyagát esetleg óra után nyomjuk meg néhány gyerekkel.

Nyomhatunk úgy, hogy az első elkészült metszetet lenyomjuk, megmutatjuk, utána mindenki maga nyomtat, vagy készítheti a nyomtatásokat néhány felkészített szakkörös, szertáros. Nyomtatás előtt ellenőrizzük le a ragasztást! A felhajló széleket ragasztassuk meg még egyszer!

Ha különböző színű festékekkel hengerezzük át a metszet egyes részeit, színes nyomtatásokat is készíthetünk. (lásd: színes nyomás)

Papírmetszet fotókról

Nagyobbakkal fotókat is használhatunk.

Sablonokkal sokszorozhatjuk a figurákat.

Hullámpapír metszet

Ha hosszabb rávezetést tervezünk, itt következhet a hullámpapír, erősebb kezű gyerekeknek a diplex, triplex metszése. Mivel általában

egy hosszabb órással jutunk el a papírmetszetekig (Pl.: "rajzverseny" → erős zsírkréta kép fejlesztése → sűrített kép színesceruzával → papírmetszet), ekkorra erősen széteszik az osztály, vannak, akik még a színesceruza képeket készítik, mások már a papírmetszetet is befejezték. Kiteszek tehát különböző méretű mikro, makro-hullámpapír és diplex, triplex darabokat. Akik először kezdenek hozzá, nagyobbakat választanak, akik később kisebbeket.

A metszést snitzerral végezzük. Kemény szabályokat kellett bevezessek. Először is az óra elején magam teszem le mindenki elé a snitzert, óra végén magam szedem össze. Szünetben, ha valaki nem dolgozik, eltettem a táskába. Másik szabály: először mindenki kitolja a pengét, kihúzza a merevítő gombot, visszatolja, behúzza a pengét, leteszi, és ezután már csak akkor veheti kézbe, ha dolgozik vele. Másképp a gyerekek először csak össze-vissza kattogatják, aztán hadonászni kezdenek vel, akciófilm jeleneteket utánoznak, a végeredmény, csúnya vágott sebek, törött pengék. (A sebektől csak fantázia szülemény, eddig azért nem jutottunk.)

Harmadik szabály: csak addig szabad kitolni a pengét, ameddig muszáj. Negyedik: a snitzert vágás közben laposan tartjuk vágunk, minél kisebb szögben, másképp nem vágja, hanem tépi a papírt.

A diplex, triplex lemez metszése egyszerű. A fólt szélét körbevágjuk a fektetett és persze ferdén tartott snitzerral (hogy egy kis ferde részű legyen), majd óvatosan, hogy a penge le ne törjön, aláfeszítünk, és leemeljük a körbevágott rész felső rétegét. Másrészt persze két ellentétes irányú vágással vékonyabb, vastagabb vonalakat is kiemelhetünk.

A hullámpapírt metszeni könnyebb, de

a rétegek kiemelése kissé nehezebb. Egyes papíroknak könnyű szétválasztani a rétegeit, ezekben fehér, fekete és csíkos felületeket használhatunk, másoknál nehezebben válik el, fel-felszakadozik a hullámos rész is, itt csak a fekete-fehér felület ajánlott.

Mielőtt az elsőként elkészülők felvázolják a nagyobb méretű munkákat, metsszenek meg egy kis részletet.

Sablonnyomás papírsablonokkal

Az óra szervezése hasonló a monotópia órához, de itt még egy-egy farostlemez alaplapra (fő, hogy bírja a nyomást, és minden lap egyenlő vastagságú legyen.) is szüksége lesz minden tanulónak, meg néhány üres asztalra, amin a nyomtatni való képeiket összerakják. Elkészítenek egy tematikus munkát, vagy egy kompozíciót, keménypapír lapra. Legjobb a diplex vastagság. A dipát könnyen feltekeri a festékező henger, a triplexet meg nehéz vágni. Ollóval, marokra fogott snitzerral kivágják a figurákat. Háttérként szolgálhat az egyben tartott keménypapír alap, vagy újabb lapból vághatnak háttérrel. Ezután egy farostból vagy nyírlemezéből készült alaplapra elkezdik összerendezni a nyomódúcot, sorra festékeztetve fel a különböző helyeken a figurákat, háttérrel. A háttérfestékező helyekre nagyobb hengereket tegyünk.

Amikor összerendezték a nyomtatukat, alaplappal együtt teszik be a nyomógép alá, rátesznek egy lapot, lenyomtatják. (Az egyben tartott, illetve a plusz háttérlapról nyomott dúcok vastagsága persze különbözik egymástól, előbbieknél ezt egy karton ráhelyezésével egyenlítettük ki. Mi persze a raklehúzó egyszerűen csak visszaállítjuk négy fokkal.)

Háttér nélküli sablonnyomat.

Egyben tartott háttérrel készült nyomat. A föld és ég hengerrel különböző színűre festékeztetve.

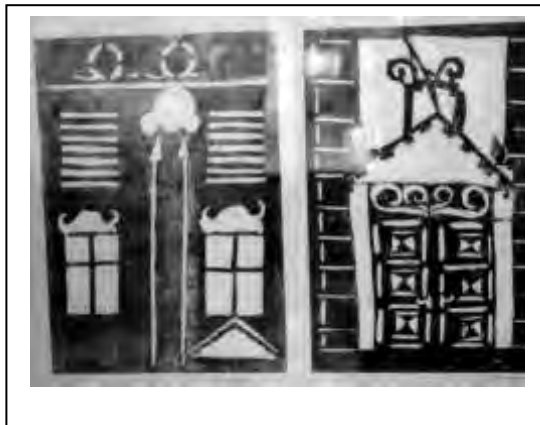
Szétvágott háttérrel készült nyomat.

¹ lásd Általános feladatok (altfel.doc)

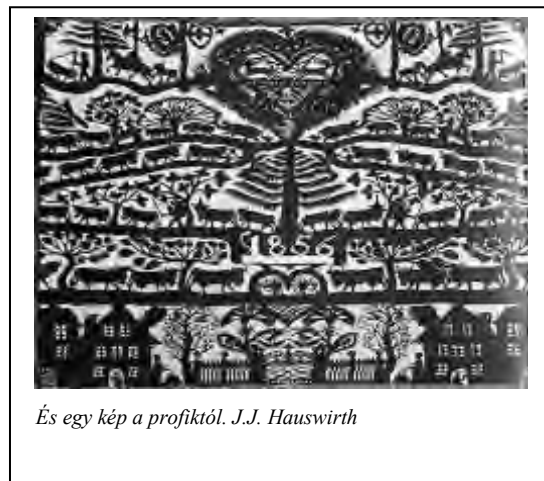
Papírkivágat

A papírkivágatnál nem ragasztjuk fel papírra, amit kivágtunk. Persze úgy kell ügyeskedni, hogy egyben maradjon a forma. A snitzert kissé meg kell fektetni, hogy szép metszévonalakat kapjunk.² Papírkivágatot erősebb anyagokba, vékony PVC-be is készíthetünk.

Néhány szép papírkivágat-nyomat az Udvardi Vizuális Iskola tanulóitól.

Egyéb kivágásos technikákat hátrébb mutatunk be. [LINO298.doc - sablonnyomat](#)

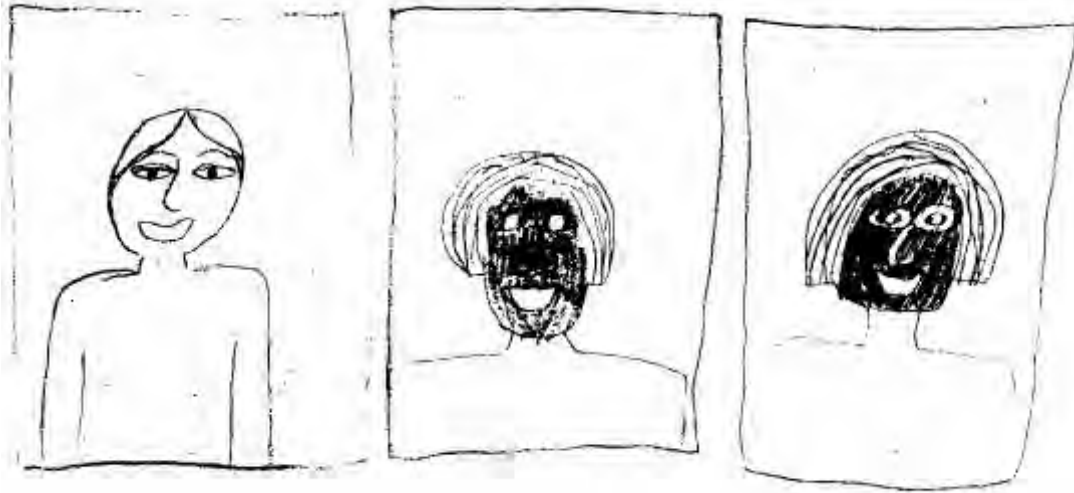

² Erősen ajánlott a körvágó használata. (Lásd: [Technika.doc#körvágó](#))

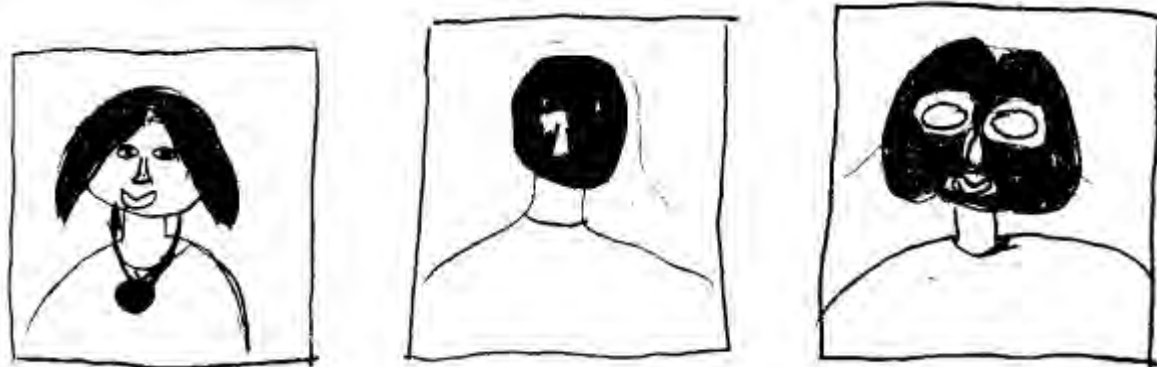
A negatív fejlesztés.

Most már a gyerekek értik, hogyan történik a festékezés, nyomtatás. Néhányan már értnek, hogy amit kivésnek fehér lesz, amit meghagynak fekete marad. De- hogy mindenki megértse - még néhány előtanulmányt végzünk. Gyengébb osztályokban először rajzolunk egy kisméretű fejet, majd megpróbáljuk "fordítva" is megrajzolni, azaz hogy a szem, száj, orr maradjon fehér, a többit tónusozzuk feketére.

Fejrajz ceruzával negatívban

Ábra BEdina először elrontotta a szemek környékét. Másodszorra javított.

Ábra C Nóra másodszor is bizonytalanul kezeli a szemeket.

Egyszerű kis feladatnak tűnik, de elsőre alig néhány gyerek tudja teljesíteni. Jól elő kell készíteni. Fehér táblán szénnel nagyban bemutatom a feladatot.

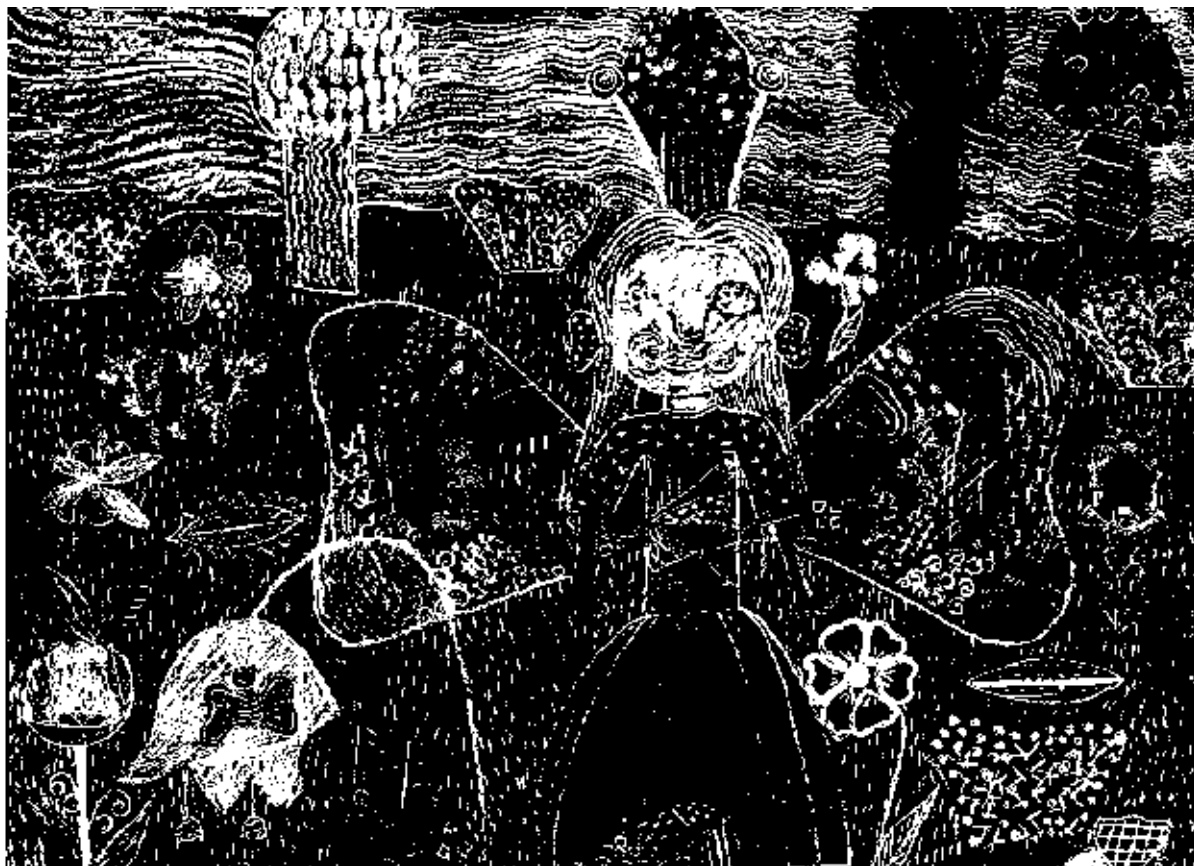
Rajz fekete lapra fehér ceruzával vagy zsírkrétával

Még jobb, ha van erősen fogó fehér ceruzánk, zsírkrétánk, vagy pl. pitt ceruzánk. Ekkor fekete kartonra - általában fotókartont használunk, de ide jobb lenne valami erősebb papír, a fotokarton könnyen fellazul - fejleszthetjük az arcot, a viaszkaparáshoz hasonlóan. Jobb osztályokban esetleg komolyabb feladatot is adhatunk. (Illusztráció, mesebeli fej, stb.)

Először nagyon halványan vázolják fel a fejet, majd erősen dolgozzák át a fehérnek szánt felületeket. A nehezebben boldoguló gyerekek túlerősítik a vázoló vonalakat, halványan satíroznak mellé, "lelóg a vonal". Ha többszöri segítség után sem érti egy gyerek, visszatér a kis fejhez, elkezdem neki a fejlesztést. Körbehúzom a szemet, száját, mutatom, hogyan kell kiszínezni. **Ezt a segítséget később is minden feladtnál megadom a gyengébb gyerekeknek,** majd csak a harmadik-negyedik metszetük után kezdenek teljesen önállósulni.

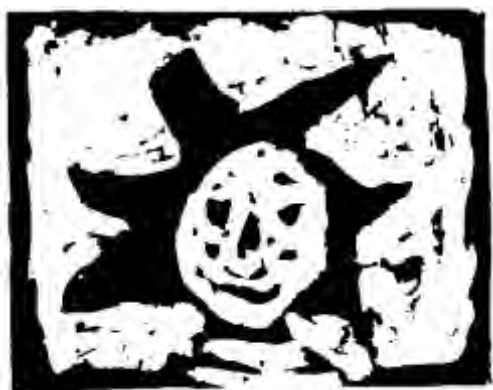

Egy nagyobb méretű (20 x 30 cm-es) vázlat:

Dextrines fej

A ceruzarajz után dextrinnel is megfestjük a fejet. Ugyanaz a probléma, ki kell hagyni a szemet, szájat, orrot. Nehezíti a dolgot, hogy legfeljebb a második óra végén tűnik elő a kép, általában inkább a következő hétre marad a lemosás. (Lásd: technikák, dextrines repesztés.) TECHNKA

Kis fej viaszmetése.

Ábra DJellegzetes hiba a fekete alapba fehérre karcolt ar.

Ábra EEz az eredeti lapon is javítható, ha kívülről körbekarcoljuk a vonalakat, majd kiszedjük az arcot.

Rajzol mindenki papírlapra egy kis fejet, majd a tusal feketeire festett viaszlapra (Lásd: Technikák: Viaszkaparás [TECHNIKA.DOC - viaszkaparás](#)) megpróbálja ugyanezt "megkaparni". A táblánál nagyobb

lapra bemutatom, esetleg kiteszek egy sorozatot a fejlesztésről. Néhány gyerek még így is eltéveszti. Itt semmiképp nem kegyelmezek, amíg nem tud negatívban gondolkodni, nem léphet tovább. Inkább adok neki három - négy lapot egymás után. Elmondom: most nem művészetet csinálunk, hanem egy mesterséget tanulunk. Itt nem lehet kihagyni az alapokat.

Ábra F Egy jól megoldott kis bohócfej.

Ábra GEgy kikorrigált fehér vonalba metszett fej.

Ábra HEzen a munkán bizony nem látszik, hogy előtte metszeteket nézegettünk. Tipikus negatív ceruzarajz, néhány helyen már átjavította.

Kis kép viaszkaparással

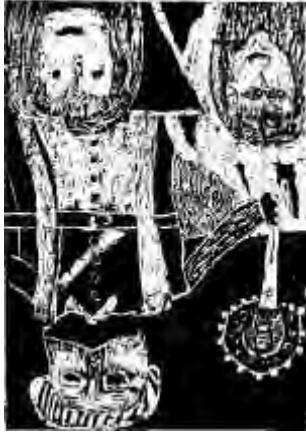
A kis fej után jöhet egy képeslap méretű kis metszet tervezése.

Nehezebb osztályokban először vékony tűvel vonalrajzot kaparunk, majd vastag kaparóval kezdjük leszedni a fehér foltokat. (Lásd egész osztály)

A linómetszést az épület rajzok, a mesebeli madár, a bohóc, a mesebeli épület, vagy a kompozíciós órák után szoktuk elkezdni. Legjobb osztályokban a tollrajz óra után térünk rá, faktúra tanulmányok után szabad képalkotás, vagy exlibris tervezés következik, a legnehezebb osztályok csak hatodikban, a montázs óra után metszenek.

Először készítünk egy ceruzavázlatot, majd áttervezzük linóba. Fehér ceruzával, zsírkrétával rajzoljuk újra a képet, vagy annak egy részletét. Nem kezdjük rögtön fehér ceruzával a vázolást, mert ilyenkor általában egyszerűen negatív ceruzarajzok születnek. El lehet ugyan magyarázni, hogy először nagyon halványan vázoljanak, utána erősen rányomva színezzék ki a kivésendő felületeket, de általában belezavarodnak. Érthetőbb számukra, ha a ceruzarajzot tervezi át metszet tervvé. A tervek elkészítése előtt persze tanulmányozunk néhány linómetszetet. (Lásd hátrébb) Ha nincs idő a tervezgetésre, akkor csak egy ceruzavázlat készül, a nagyobb háttérfoltok fehér, fekete vagy szürke tónusát kis firkálással jelöljük, majd jön a vésés egyéni vezetéssel. (Lásd előbb és hátrébb.)

Néhány kis viaszkaparás.

Ha szükséges, további előtanulmányokat végezhetünk, dextrines képet fejlesztünk, vagy gipszbe vésünk. (Lásd hátrébb). Általában azonban jöhet a próbavésés, majd az első linómetszet. Egész osztályos anyag szemléltetése: [\ALAP](#)

[OZ\MUVESZIS\Viaszkap98.doc](#)

Első linómetszet.

Próbavésés

A kést úgy fogjuk, mint a ceruzát. Két ellentétes vágást teszünk vele. Vigyázzunk a hegyére, mert néhány élezés után lekerekedik!

A véső végét fektessük a tenyerünkbe, majd markoljunk rá! A vésőt nem az ujjainkkal, hanem a tenyerünkkel toljuk, az ujjaink csak irányítják. Másképp nagyon fárasztó lenne.

Van aki a nyélre támasztja a mutatóujját, mások jobban szeretik, ha a pengén támaszkodik az ujjuk.

A kényesebb részletek vésésénél támasszuk le gyűrűsujjunkat a dúcra, így nehezebben szaladunk ki!

A vésőt soha ne toljuk a kezünk felé! Az anyagot mindig a penge mögött, vagy oldalt fogjuk! Eleinte furcsa és fárasztó, de csak így kerülhetjük el, hogy az éles véső az ujjunkba szaladjon!

A vésőt olyan mélyen toljuk az anyagba, hogy épp csak át ne lyukassza! Egy-egy átszaladás még nem okoz gondot, de ha sok van belőle a dúc tartása meggyengül, elmozognak az egyes foltok a nyomtatás során.

Kezdjük a vésést rövid kis egyenesekkel, majd véssünk hosszabb egyenes, illetve kanyargó vonalakat! A vonalakat befejezhetjük a véső fokozatos kiemelésével, vagy a vésőt derékszögben elfordítva vághatjuk el a vonal végét. Ezt akkor szoktuk

alkalmazni, ha nagyon pontos sarkokat kell kiszednünk.

Ne türelmetlenkedjünk! Amíg meg-megszalad a kezünk, ne kezdjünk komolyabb munkába! Inkább gyakoroljunk még egy fél órát! Ha már megy a vonalak vésése, zárjuk folttá az egyik vonalat, és szedjük ki a közét!

Gyermekrajz-kiállításokon gyakran látunk merev egyenesekkel összeviszta vésott dúcokat. Valószínűleg csak egy kis élezés a vésőn, fél órával több előgyakorlat kellett volna a technikailag is kifogástalan munkához.

Ha később, egy komolyabb munkán megcsúszik a vésőnk, és kiszaladunk, vagy rögtön visszarágasztjuk a kivésott csíkot Palmatex ragasztóval, vagy, ha később javítunk, Epokitt ragasztóval, vagy egyszerűen nyomdafestékkal fedjük le a megszaladást. Száradás után lecsiszoljuk, majd újravéssük a kis területet, hisz a ragasztót nem tudjuk pontosan a csíkba juttatni. El fog fedni más, szükséges vonalakat is.

Kis fej metszése³

Első metszetként véssük ki az előző órán viaszból kikapart fejet. Óvatosan véssük körbe kívülről a fejet, majd szedjük ki a felesleges foltokat! Nem árt felírni a táblára: Mindig a megfelelő méretű vésőt használj! Mindig a folt közepe felé vés! Gyengébbeknek itt is elkezdem a kaparást. (Lásd a fehér ceruzás fejnél) Még egy fontos tanács: Ha valamelyik munkát színesben is ki szeretnénk metszeni, mindenképp pontosan azonos méretű dúcokat szabjunk, esetleg 3-4 méretben, ezzel nagyban megkönnyítjük a színes nyomtatást!

Ha nem akarunk kiszaladni, csak feléig szedjük ki a foltot, majd a másik oldalról fejezzük be a vésést! Ez az egyik legfontosabb szabálya a linómetszésnek.

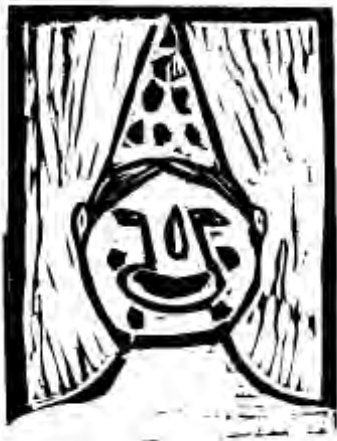

Eleinte, amíg nem érezzük a tempót, gyakran kezdjük "billegetni" a vésőt, de akkor ilyen csúnya vonalakat kapunk. A másik hiba a kiszaladgáló, szálkázó vésés. Vigyázzunk, ne kerüljön forgács a dúc alá, ezen szalad meg legkönnyebben a véső.

³ Az egész osztályos teljesítményt lásd: Egész osztály, linó órák.

Néhány kis fej.

a Metszőkőri maximum.

Egy jó átlagos megoldás.

Ábra I A nálam elfogadható minimum. Ő bizony a vékony vésővel harcolta végig a fejet.

Exlibris

A kis fejek után, jobb osztályban esetleg helyette jöhet egy

exlibris.

Mivel csak a metszés gyakorlása volt a cél, nem készítettem elő különösebben. Egy tűkőrirásos ABC a táblára, néhány mondat a műfajról, néhány exlibris bemutatása után jöhetett a rajz a kis dúcra.

Két - faktúra tanulmányból indított - első metszet.

Ügyesebb osztályoknál rögtön egy kép fejlesztésével kezdjük. A munka előtt megnézünk néhány linómetszetet.

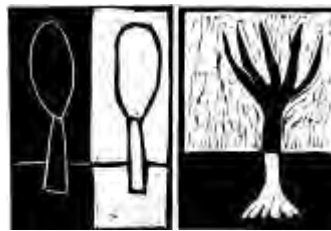
Látjuk: amit kivésünk a linóból, fehér marad, amit meghagyunk fekete lesz. Ha apró kis pontokat, vonalkákat vésünk ki, messzebről nézve különböző tónusú szürkéket látunk.

A linómetsző nagy gondja, hogyan válassza el egymástól a szomszédos felületeket.

A vázlatok elkészülte után egyenként adom ki a különböző méretű, formátumú dúcokat, ha valamit kivéhetetlennek látok, korrigálok a rajzon. A gyerekek rárajzolják a linó dúcra a vázlatot, kihozzák, megmutatják. Keresek a metszeten valami nagyobb, összefüggő felületet, megmutatom, hogyan határolja körül egy vonallal, hogyan kezdje a folt közepe felé haladva a vésést. Egy-két kiszaladás még nem a világ, de aki képtelen betartani a folt közepe felé vésést, mindenfelé kiszaladgál, újra kell kezdje a munkát. Ha befejezte, kihozza, mutatok valami mást, míg rá nem érez a dolgra. **Kezdő metsző semmiképp ne vesse körül mindenütt a kiszedésre ítélt foltokat, mert hamar belezavarodik.** Előbb - utóbb elvétí, merre kellene elindulni a vonaltól. Inkább egy kis területen vesse körül a dolgokat, majd rögtön szedje ki a körbevésést felületet. Gyakori hiba, hogy vastag vésővel elvésik az ember talpa alatt a földet, úgy néz ki, mintha a levegőben állna. Körbevésik a tornyot, ezzel levágják a keresztet.

Mit várhatunk első alkalommal? A vonalak persze lehetnek még merevek, görcsösek, az eredményt befolyásolhatja a metsző életkora, rajztudása, kezűgyessége. Lehet, hogy az első metszés során még megmetszalad a véső. A legtöbb későbbi "nagy metsző" már az első metszetével kiugrik, de Lados Emil például négy éven át "érlelődött, készülődött" mire megmetszette első igazán komoly metszetét.

(Mivel az órákon legszerencsésebb esetben is csak három alkalommal kerülhetnek elő a vésők a négy év során, az órai metszések mívségben nyilván nem versenyezhetnek a szakkörön több száz órát végigdolgozott gyerekek munkáival.)

Egy fehér vagy fekete vonallal. Átfordíthatjuk az ellentétébe.

Körülvesszük egy fekete vagy fehér foltal. Különböző fokozatú szürkéket alakítunk.

Néhány képeslap méretű első metszet⁴

Maga a vésés tiszta, korrekt, de a foltképzés meglehetősen ötletelen.

Egy jó átlagos munka, kézműves előképzettségű osztályból.

később kiváló metszővé fejlődött Hegedűs Tünde első metszete.

Amikor elkészül az első metszet, bemutatom a nyomtatást, majd a gyerek is lenyomatja néhány példányban a dúcot. A következő

tanulót már ő tanítja be. Néha a gyerekek ilyenkor igyekeznek összecsapni a munkájukat, csak, hogy minél előbb nyomtathassanak. Hiába küldöm helyre, részletesen elmagyarázva mik a megoldatlan részletek, belemetsz itt-ott, és már megint kinn van. Ennek kivédésére szolgál az a szabály, hogy ha valaki úgy hozza vissza a munkáját, hogy nem végezte el az általam kért javításokat, annak a metszetét nem nyomjuk le az órán. (Ezeket a metszeteiket a pénteki szakkörön nyomjuk meg.)

Igényesen metsző osztályban, akár négy óra is rámehet az első - képeslap méretű munkára.

Doronszky Petra 9. o. első metszete Sinka Péter műhelyéből.

⁴ Lásd még egész osztály anyagok

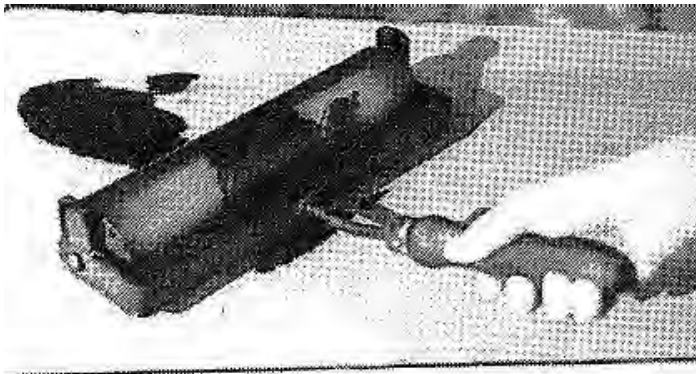
A nyomtatás

Fegyelmezett osztályokban az első metszet elkészülte után elmagyarázom a következő feladatot, majd bemutatom a nyomtatást, az először elkészült tanulónak. Ő fogja továbbadni az utána következőnek. Így folyamatosan haladhat a metszés, nyomtatás. Aki már nyomtatott, belevág valami új feladatba. Van némi kockázat, ha többen készülnek el egyszerre, pár percet esetleg várakozniuk kell a gép előtt.

A dúc felfestékezése

Letakarjuk az asztalt, jó nagy üveglapot készítünk ki (40x50cm), mellé egy nagy rajztáblát (A/1. Ha minden festékezés után új újságpapír lapot teszünk a dúc alá, nem lesz festékes a dúcok hátoldala, nem festékezik össze az illesztőpapírt. Ha ugyanis az illesztőpapír festékes lesz, minden dúchoz új lapot kell beállítsunk.

A festékezést a legnehezebb könyvből megtanulni. Ha túl sűrű a festék, a tubusból kinyomva, vagy a dobozból késsel kiszedve, nem terül szét az üveglapon, nehezen hordhatjuk fel a dúcra, és túl vastagon kerül a papírra. Ha szétfolyik, mint a nagyon híg méz, könnyen belekerül a kivésett vonalakba. Jó festékezőhengerrel a több dúcra nyomott kép színesnyomó dúcait azonban szinte vízszerűen híg festékkel is festékezhjük. Ha túlfestékezzük a dúcot, töröljük le hígítók, majd száraz ronggyal, és kezdjük újra a festékezést! A helyes festékvastagságot próbálkozással kell megtalálnunk. A festékezés egyenletességét úgy ellenőrizhetjük, hogy oldalról, "súroló fény" segítségével nézzük meg a dúcot. Ilyenkor már nem foghatunk rá a dúcra az ujjainkkal! Jellegzetes mozdulat, ahogy oldalról szorítjuk a dúcot. A fotópapírokat is így illene fogni.

Festékezés hengerrel

Először behúzzunk egy kevés festéket (tényleg keveset, szaporítani mindig lehet, de ha túl sokat húzzunk be, cuppog, elcsúszik a henger, törölgethetjük el ronggyal, könyökig festékesen.) a lap közepére, széthengerezzük, különböző irányokban mozgatva hengerünket, majd felhordjuk a festéket a dúcra. A felhordáskor szintén több irányból hengerezzünk! Arra ügyeljünk, hogy a henger széle, főleg az utolsó gurításoknál, lehetőleg ne menjen át a dúcra, mert vonalat hagyhat maga után!

Festékezés labdacssal

Nyomjunk ki egy kis festéket az üveglap sarkára! Pár csepp szárítót vagy hígítót is adhatunk hozzá. Terítsük szét a két labdacssal a festék egy részét! Ütögetve dolgozunk, az egyik labdacssal mindig leszorítva tartja az üveglapot! Mindig csak annyi festéket nyomjunk ki, amennyire tényleg szükségünk lesz!

Ábra J Ha a festék szép sima, nem cuppog, elkezdjük ráütögetni a dúcra. Óvatosan dolgozzunk, a mélyedésekbe ne jusson festék!

Ábra K Kisebb dúcok festékezésekor a két labdacssal is nyomhatjuk a festéket. Szétdörzsöljük, majd ráütögetjük a dúcra.

Nyomtatás gép nélkül

Minőségi nyomatoknak először illesztő keretet rajzolunk az alappapírra. festékezés előtt odatesszük a dűcot, körülrajzoljuk, a sarkainál tovább húzva a vonalakat. Ide fogjuk mindig illeszteni a dűcot. Még precízebb lesz az illesztés, ha keménypapír csikokat ragasztunk fel. Kettőt a dűcnek, kettőt a lapnak.

Átdörzsölés

A klasszikus kézi nyomás a kanállal történő átdörzsölés. Szepessy Béla így nyomja a nagy dűcait is. A felfestékezett dűcra ráfektetjük a nyomópapírt, és a hátulját gondosan átdörzsöljük. A kanálba egy kis textildarabot teszünk, mert a dörzsölgetés eléggé felmelegíti. Van aki kanál helyett unikumos üveget használ.

Nyomtatás taposással

Túrán, vagy míg nem volt nyomógépünk mindenkinek felfestékeztem a dűcát, helyrevitte, egy lapot letett a földre alaplapnak, egy másikat ráborított, kilépett a cipőjéből, és szép módszeresen végigtaposgatta. Inkább sarokkal lépkedünk végig rajta, először körbe a szélein, majd a közepén is. (Ha lábbal szeretnénk nyomni, előtte szóljunk az osztálynak, hogy mindenki sima talpú zokniban jöjjön, mert csak ebben lehet szépen nyomni. Mezítláb nehéz taposni, mert odatapad a papír a talphoz. Ha valaki nem szeretne taposni, párban nyomtathatnak, egyikük festékez, másik tapos.)

Cipőben is taposhatunk, ha a lap tetejére ráteszünk egy puhább szivacsos pvc lapot, de vigyázni kell, mert könnyen elmozdul. Akkor alkalmazzuk, ha vastag anyagba véstünk nagy fehér foltokat, és a papír nagyon betaposódna. Ha nem fér be egy nagy dűc a gép alá az egész osztály alakul át nyomógéppé. Lábbal egyébként nagyon szép nyomatokat lehet készíteni, a fehér felületek egészen kidomborodnak. Néha akkor is lábbal nyomtunk, ha volt ugyan gépünk, de nem mertem megkockáztatni a gépi nyomást, mert félttem, hogy a gyerekek egymásnak esnek a gép előtt.

A pólónyomáshoz már kevés a súlyunk. Textilt mindenképp géppel kell nyomni.

A lap odaillesztése jellegzetes, kigyakorlandó része a nyomtatásnak. Először a lap felső sarkát illesztem a helyére, leszorítom a mutatóujjammal. Most már csak az oldalonat kell a helyére illeszteni. Ha kész, alul is leszorítom a nagyujjammal, és ráengedem a papírt a dűcra. Felhúzáskor leszorítom a lapot, az egyik sarkát kezdem felhúzni, figyelem, végigmentem-e mindenütt. Ha hibát látok, visszaengedem - hála a még letapadt résznek, pontosan a helyére simul vissza - és tovább taposom. Lábbal nyomjuk azokat a nagy dűcokat is, amik legnagyobb gépünk alá sem férnek be.

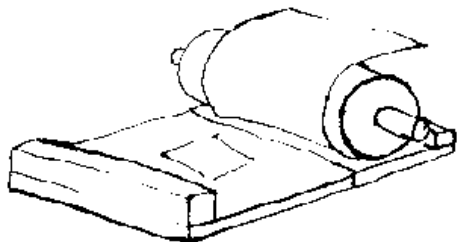

A gépi nyomtatás

A leggyakrabban használt kézi nyomógépek két fő típusba sorolhatók:

A fentről lefelé nyomók, és a hengerek között nyomók.

Méretüket tekintve pedig a tízegyhány centiméteres kis fiókgépektől, a fél szobányi monstrumokig terjed a skála. Szívünk szerint nyilván egy fél szobányi gépet használnánk, de ha kevés a helyünk, és csak ritkán linóznak, elég egy szekrény melletti résbe állítható kis tábori csillagprés. (Lásd hátrébb)

Ábra L A legegyszerűbb "gép", egy súlyos vashenger, amit egy rajztáblán gördítünk végig. A súlya 20-50 kg között mozoghat. Ha két fogantyút esztergálnak neki, könnyebb mozgatni. Ezzel a hengerrel gépirólap nagyságú dűcot nyomhatunk vékony papírra, vagy képeslap nagyságú műszaki rajzlapra. Persze a gyerekek A/4-es dűcot is nyomtak vele. Letették a földre, ketten ráálltak a hengerre, és cirkuszi akrobaták módjára végiggurultak a nyomaton. Így az össz. nyomóerő már másfél mázsa körül járt. A rajztábla két végére szögezett lécszigeték biztosítja a hengert túlgördülés ellen, a kis drótkeresztbe húzva pedig nyugalmi állapotban tartja. Persze az asztallaphoz is rögzíteni kell, mert a gyakori rángatástól előrekúszik a rendszer.

A gépi nyomtatás Gutenberggel kezdődött.

Később vassajtókat használtak.

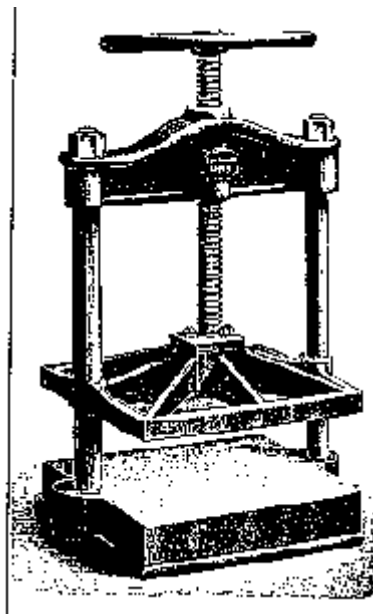

Könyvkötő prés

A legegyszerűbb igazi nyomógép a könyvkötő prés. Egy hosszú csavarment engedi rá a nyomólapot a dűcra, Ez a prés adja a legszebb nyomatot, itt a legkisebb a veszélye annak, hogy nyomás közben elmozdul a dűc, de túl nagy dűcot nem nyomhatunk vele, és elég lassú a nyomtatás. (Ez bizony - egész osztállyal dolgozva - elég komoly hiba.)

Golvóprés

Itt a hajtókar végén lévő súlyos fémgolyó tömege ad többlet erőt a nyomáshoz. Gyorsíthatjuk, ha a dűcot tartó erős vas lapot sínen vagy fémsapágyakon csúsztatjuk be a prés alá. Így nem kell annyira feltekerni a nyomólapot, kisebb az elmozdulás veszély. Ha nincs ilyen lehetőség, akkor egy (farost, nyírlemez, alaplapot használunk, amit kiveszünk, nyomólap alá.

keménypapír, stb.)
visszahelyezünk a

Csillagprések

A leggyakoribb géptípusnál, a csillagprésnél, két henger között hajtjuk át a "futólapra" helyezett, filclappal (keménypapír lappal) letakart dűcot. Ez a gép gyors, nagy erejű nyomást tesz lehetővé, igen nagyméretű dűc is nyomható vele, de elég nagy a dűc elmozdulásának a veszélye. A csillagprést igazán a rézkarc nyomásához szokás pontosan kell párhuzamba jól megtapad a kliséen, sokkal kisebb az elcsúszás veszélye. Ha linót nyomunk száraz papírra, ügyelni kell, el ne csússzon a dűc, vagy a papír. Óvatos festékezés, vagy a dűcök mellé fektetett, azzal egyenlő vastagságú hosszú linócsíkok (vezető csíkok) segíthetnek. Ezek túlnyúlnak a dűcon, papíron, a henger végig rajtuk marad, így nem kell folyton rákapnia a dűcra.

Alább többféle gépet mutatunk be. Az alapelv hasonló, amiben eltérnek: rugó szorítja le a felső hengert, vagy egyszerű csavarmentes tengely, esetleg rugó feszíti szét a nyomóhengereket. Tapasztalataink szerint nagyobb gépeknél hasznosabb, ha a rugó a két hengert szétnyomja, az összeszorítást a csavarmenet adja papírlapokon át.

*Az első igazi gyorsnyomó gép a mángorló.
Egy hagyományos, fából készült mángorló
Kele Szabó Ágnes szakterméből.*

*Orosz gyártmányú mángorló a Szeifert
György szakterméből. (Reguly Antal
Általános Iskola, Zirc.).*

használni. A két hengert nagyon állítani. Itt a rézkarcnyomó nedves papír

*Nagy csillagprésünk a Medgyesegyházi Vas és faipari
Szövetkezet ajándéka. Egy excenter emelőkar
segítségével a leszorító csavarok lazítása nélkül is fel
tudjuk emelni a felső hengert, megigazíthatjuk a
félrecsúszott filcet. Nagyméretű (80 - 120 cm-es) dűcök
nyomásakor széles cellux-szal körberagasztjuk a lapot a
futólapra. Ha több dűcről nyomunk, akkor nem hajtjuk ki
teljesen a lapot a gép alól, csak felhajtjuk, kicseréljük a
dűcokat, és megint nyomunk. Nagyon erős leszorító
rugók kellene, a tengelyük épp csak egy kévéssel legyen
vékonyabb, mint a rugók belső menete.*

*Nagy gépünkön (100 x 140 cm-es futólap) a két hengert a
túloldalon összekötöttük egy fogaskerékrendszerrel, ezzel
csökkent az elcsúszás veszélye.*

Alulnézet

A három furat különböző vastagságú futólapok használatát teszi lehetővé.

Második kisgépünkél megfordítottuk a mozgó karokat, így alulrugózott gépet kaptunk.

Sindel Mihály kis linónyomó gépe, a törökszentmiklósi Kőlcsey úti Ált. Iskolában.

A Kunszentmártoni Általános Iskola csillagprése. A hajtókarok ki vannak tekerve.

Szellemes megoldású hengerfelfüggesztés a bajai Udvardi vizuból.

13. ábra A mángorló mintájára készült gép. Hogy a futólap ne lebegjen a levegőben, az alsó henger magasságában oda kell tennünk egy-egy alátét dobozt. Egy Waldorf iskolában fényképeztem.

Csillagprész Szeifert György szakterméből a zirci Reguly Antal Ált. iskolából.

Az interneten ma már meglehetősen sokféle gépről gyűjthetünk fotókat.

Nyomtatás a csillagpréssel

Elkészítjük az illesztőlapot, odatesszük a futólapra, mellé tesszük a vezetőcsíkokat, ráborítjuk a filclapot, és behajtjuk a gép alá. (A filclapot (hacsak nem alulrugózott géppel dolgozunk) mindig vegyük ki a gépből, ne nyomjon bele egy vonalat a ránehezülő felső henger.

A még festéketlen dúccal beállítjuk a nyomtatás erősségét. Ezt néhány nyomás után már a hajtókar ellenállásából érezzük.

A korábban ismertetett módon készítünk illesztőlapot, festékezünk. A festékezés most kissé vékonyabb legyen. A dúcot az illesztőlapra tesszük, a korábban bemutatott mozdulattal rátesszük a nyomólapot, ráhajtjuk a borító filclapot, majd nyugodt mozgással áthajtjuk a hengerek közt. Ha szükséges, változtatunk a nyomás erősségén.

Nyomtatás a nyomdai próbanyomó géppel.

A nyomdai próbanyomók (raklehúzó) egyesítik az előző gépek előnyeit. Egy hengeres felület gördül végig a dúcon. Kicsi az elmozdulás veszélye, nagy erővel nyom, bár a méret itt is korlátozott. Műszakilag azonban ez a legbonyolultabb. A Metszőkörben is ilyen géppel készítjük a sorozatnyomatokat. Ezzel percenként 3 - 10, igen jó minőségű nyomat készülhet. (Bővebben lásd: Ha egyszer a műhely beindult.) LINO498

Bozsó Nóra nyomtat, Feri polcra rakja a nyomatokat, és minden negyedik nyomás után teker néhányat a festékező henger karjával.

A próbanyomó festékező műve.

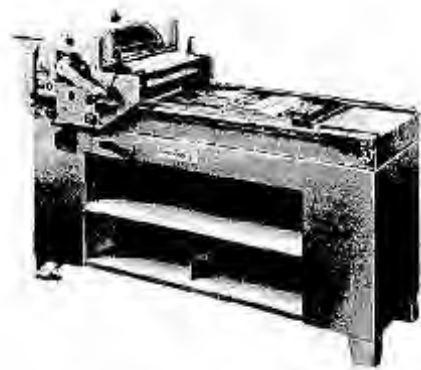
A kicsik persze ketten húzzák. Nagyon kell figyelniük rájuk, nehogy a kezük a fogaslécra tegyék.

A gépi nyomás további lehetőségei

A Gietz próbanyomó a lapot is magától szedte volna el, ha fel tudtuk volna újítani. Sajnos egy költözés során egyszerűen ellopták a társasház folyosójáról, nyilván egy vasgyűjtőben végezte.

Olyan próbanyomók is vannak, ahol a festékezőmű be van építve a gépbe.

Ha gyakran kell több száz példányt nyomtatnunk a próbalehúzóval - bizony a keresztcsontunknak nem fog tetszeni.. Ekkor segít a tégelysajtó. Mi egy Liberty sajtóval dolgoztunk, az eredeti

pedálos hajtás helyett természetesen már villanymotor hajtotta. Ezzel A/4-es méretig kitűnő nyomatokat készíthettünk, óránként 600 példányban, linódúcra, ólomszedésről, vagy műanyag klisérről. Ez a gép már szinte teljesen önműködően nyom, de a papírt még kézzel kell berakni, ami nem túl egyszerű feladat.

Munkavédelmi szempontból a gép természetesen roppant aggályos. Nagyon óvatosan dolgoztunk vele, állandó tanári felügyelet mellett. Egy idő után be kellett lássuk, hogy már nem fér be a munkaidőnkbe a nyomdászti másodállás, tehát elcseréltük egy hasonló szerkezetű kis kézi nyomógépre, amivel persze max. képeslap méretig tudunk nyomni, de igazán jó minőségben legfeljebb ex libriseket. Inkább csak játszóházakban használjuk. Ez után már csak egy olyan tégelysajtó jöhet, ami önműködően rakja be a papírt, veszi ki a nyomatot. Egy Heidelbergi, vagy egy Grafopress.

Ilyen még nekünk sincs, pedig egy Grafopress, egy vágógép, és egy kis levilágító készülék már komplett magasnyomó műhelyt adna ki, és nem lehetetlen, hogy tudnánk egyet szerezni valamelyik nyomdától.

No, de térjünk vissza a nyomtatáshoz.

Praktikus tanácsok

Ha órán gyorsan kell sok nyomatot készítenünk, nem jelöljük ki a dúc helyét az alaplapon, a második nyomtatáskor úgyis ott lesz a hátlap lenyomata, aztán a többi nyomásnál ebbe illesztjük a dúcot. Egyszerűen letesszük egy - a nyomatnál kissé nagyobb alappapírt, rátesszük a nyomatot, rátesszük a papírt, nyomunk.

Ha tekerős géppel nyomunk, telerakjuk a futólapot a felfestékezett dúcokkal, aztán vagy mindre egy-egy kis lapot teszünk, vagy egy nagy lapot borítunk a futólapra, és áttekerjük

Ha a raklehúzóval nyomunk, kétoldalú ragasztóval felragasztunk egy nagyobb műanyag alaplapon. Erre ráhúzzunk néhány újabb ragasztócsíkot, lehúzzuk a védőpapírt, finoman behintőporozzuk a tenyerünket, átsimítjuk. Így mérsékeljük a ragasztó erejét. Ha most erre a ráhelyezzük a dúcokat, majd festékezés nélkül megnyomjuk, a dúcok letapadnak, de nyomás után könnyen lejönnek. Hintőpor nélkül felszakadozna a ragasztó is.

Végül - ha igazán szakszerűek akarunk lenni - szignáljuk a nyomatot, azaz kemény ceruzával, folyóírással az alsó él alá, baloldalra, odaírjuk a nyomtatás számát, a kép címét, jobb oldalra az aláírásunk jön, utána pedig az évszám.

Ha a sorszám pl. 100/12, akkor ez azt jelenti, hogy a nyomtatás a száz példányban készült sorozat tizenkettedik nyomata. (lásd 17.o.) A

próbanyomatok alá a sorozatszám helyére azt írjuk: próbanyomat. A sorozatok szokásos példányszáma 50-100 példány, de nyomhatunk ennél nagyobb sorozatokat is.

A tégelysajtó persze a raklehúzóval is veszélyesebb gép, a technika teremben jól lezárva tartottuk. Aztán átköltöttük a művészeti iskola grafika műhelyébe.

A kézi nyomtatáshoz nem használhatunk kemény papírokat, legjobb a gépírólap. A nyomtatásnak is megvannak

A tégelysajtóról még több a tudnivaló. Szívesen adunk tanácsokat. Bíró Jani és Bárány Gabi munka közben. Jani berak, Gabi elveszi a nyomtatásokat, és újságpapír lapokat rak közéjük. Azóta már gurítható nagy szárítópalcunk is van, aminek kihúzható tálcáira már egyedül is ki lehet rakni az elkészült nyomtatásokat.

a mesterségbeli fogásai, amire magunknak kell rájöttünk. Amikor lábbal nyomtatunk, a papír szinte beledomborodik a dúcba, láthatjuk, hol nem tapostuk még át eléggé. Főleg a szélek szoktak kimaradni. Géppel gyorsabban, egyszerűbben nyomhatunk, de nagyobb a hibalehetőség is. Amikor sürgősen szükségünk van a nyomatra, néhány csepp Siccossal gyorsíthatjuk a szárítást, vagy gyorsan száradó festéket használunk. (egyes metálos magasnyomó vagy fólianyomó offset festékek. 5-10 perc alatt száradnak. Ezeknél épp az szokott gondot okozni, hogy óránként el kell mossuk a hengert, dűcot üveglapot, mert egyre vastagabb rétegben szárad rájuk a festék.) A siccosolós festékkel nyomott nyomtatásokat radiátorra vagy napra is tehetjük. A száradási idő így 2-3 órára rövidíthető. A nehezebben száradó, vastagon felhordott festék - Siccisol nélkül - néha napokig nedves

marad.

Az elmozdulás veszélyét csökkenthetjük, ha futócsíkokat fektetünk a dúc mellé, a dűcnek megfelelő vastagságú linóból vágva. Ez persze benyomódik a papírlap szélébe, tehát utólag majd körbe kell vágni.

A nyomtatás végén hígító, majd száraz ronggyal töröljük el a dűcot és eszközeinket! A hengert különösen gondosan tisztítsuk meg, ha nem benzinálló anyag, mosószerrel is mossuk el! Ha véletlenül elmulasztjuk, próbáljuk meg lakkbenzines átdörzsöléssel feloldani a festéket. Kromofággal ugyan könnyebben boldogulunk, de a dűc anyagát is megtámadja, felpuhítja. A gumihengert pedig rögtön folyóssá marhatja. Nagyon veszélyes anyag, óvatosan dolgozzunk vele. Rögtön a festék felmarása után mossuk le mosószeres vízzel! Nyomdaipari szakboltokban kéméletesebb festékeltávolítót is vásárolhatunk, amely a hengert nem bántja, de nem olcsó.

Nyomtatáshoz futócsíkok közé helyezett dűc.

A nyomtatás leggyakoribb hibái

Ábra N Túl kevés a festék, a nyomat szürkés, átlátszik a papír.

Ábra O Túl sok a festék, befolyt a vonalakba is. Nincs mit tenni, el kell törölni a dűcot, újra kezdeni a festékezést.

Ábra P A dűc elmozdult a nyomtatáskor. Fenn látszik a dupla sarok.

Ábra Q Ezt nem tapostuk át elég gondosan.

Ábra S Túl híg a festék a nyomat szürkén foltos.

Ábra R A henger apró szöszöket szedett fel.

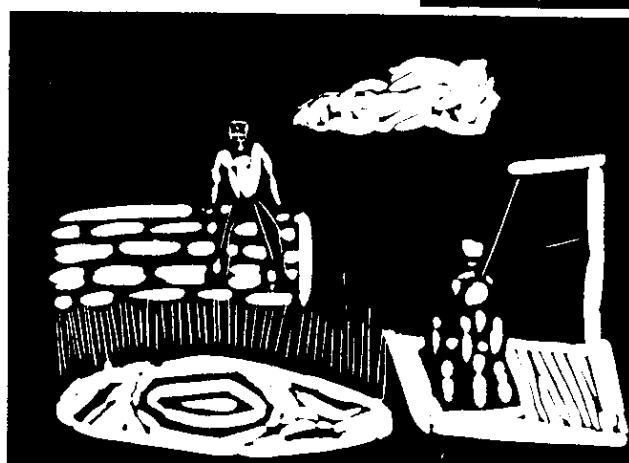
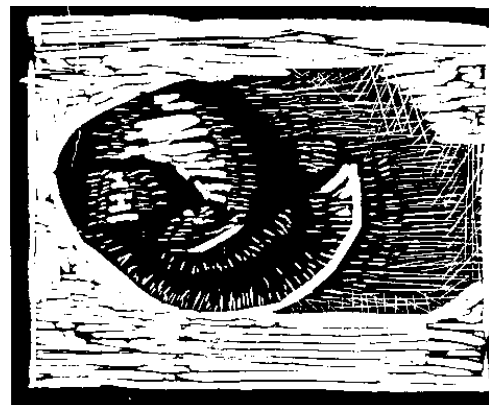
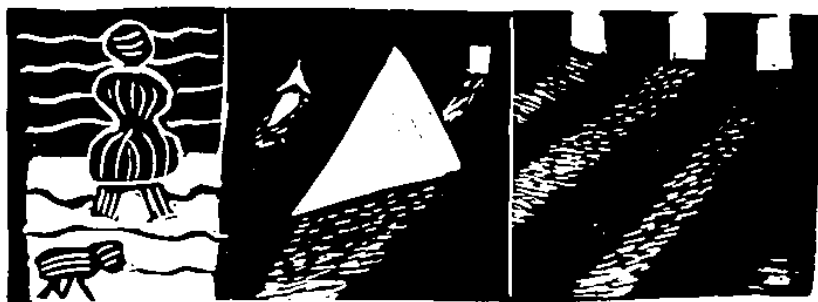
Ezzel persze még korántsem hibalehetőséget. Erre majd csak a gyakorlatban leszünk képesek. Fordítva tesszük fel a dűcot, festékes kézzel fogjuk meg a lapot, vagy ha géppel nyomunk, a hengerek egészen kis pontatlansága esetén is meggyűrődik a papír, elcsúszik a dűc. (Nagy gépünkön a 90x130 cm-es négydűcos metszeteinket nyomva bizony széles cellux-szal körbe kellett ragasszuk a lapokat, ami persze eléggé lelassította a nyomtatást.

Az első kis metszetek elkészülte után jöhet a második, már komolyabb munka. Ez jobb osztályban lehet egy elmélyültebb metszet, egy kis vésőiskola, gyengébbeknek látványosabb a színes metszés.

Fordítva tesszük fel a dűcot, festékes kézzel fogjuk meg a lapot, vagy ha géppel nyomunk, a hengerek egészen kis pontatlansága esetén is meggyűrődik a papír, elcsúszik a dűc. (Nagy gépünkön a 90x130 cm-es négydűcos metszeteinket nyomva bizony széles cellux-szal körbe kellett ragasszuk a lapokat, ami persze eléggé lelassította a nyomtatást.

Az első kis metszetek elkészülte után jöhet a második, már komolyabb munka. Ez jobb osztályban lehet egy elmélyültebb metszet, egy kis vésőiskola, gyengébbeknek látványosabb a színes metszés.

Néhány szabadon választott témájú első kis metszet

- **Színes metszet egy dúcról TECHNIKA/lino2.doc**

(Vissza a tartalomjegyzékhez: [..\Tartalomjegyzék.doc - Színes metszet egy dúcról](#).)

Színes papírra nyomott fekete metszet

Színes nyomatot a legegyszerűbben úgy készíthetünk, ha színes papírra nyomjuk dúcunkat.

Labdacsos színezés

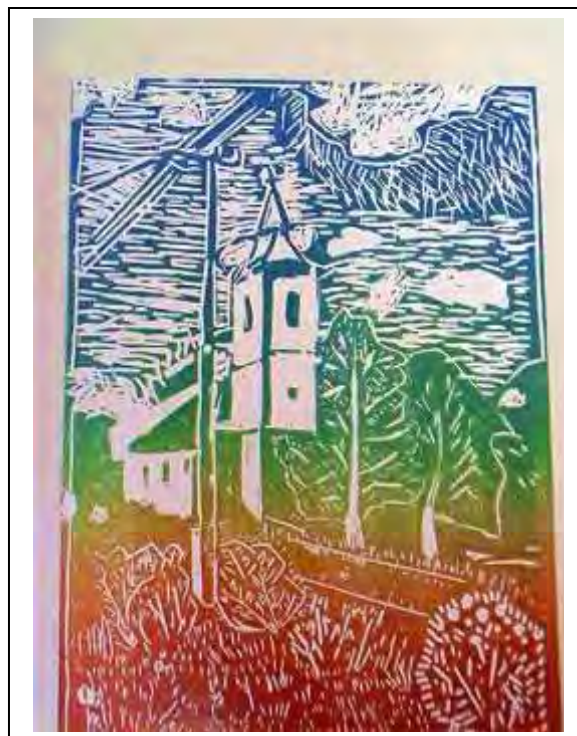
Gazdagabb színvilágot kapunk, ha kis labdacskokkal színesre festékezzük a dúcot.

Akvarellel, filccel alászínezhettünk a nyomatnak.

Írisznyomás

Fogunk egy nyomatunknál valamivel szélesebb festékezőhengert. A festéket az üveglap szélére vékony csikban nyomjuk ki, még hozzá több színből. A hengerrel most csak hosszanti irányban terítjük a festéket, fel-felemelve, tovább pördítve a levegőben, így mindig máshová tesszük le a vastagabb réteget. Terítés után a dúcot is egy irányban hengerezve festékezzük. Jól el kell találnunk a festékréteg vastagságát.

Egy dúcra továbbvisszével fejlesztett színes metszet (Micsinai Angéla 7. O. Danka Attila foglalkozásán.)
Vázoljuk fel golyóstollal a képet a dúcra! Készítsünk hozzá színvázlatot néhány színnel!

Mossuk el a dúcot, majd vésünk ki azt a színt, amivel az előbb nyomtunk, és most nyomtassunk a következő színnel!

És így tovább.

És így tovább.

Kék változat

Zöld változat

Angéla végül kivésett minden nagyobb felületet, majd feketével is megnyomta a megmaradt kontúr vonalakat.

Így végeztük - nyomtatgatjuk tovább dúcunkat! Ha tökéletes fedéseket akarunk, némely színbe kevés fedőfehéret kell tennünk. Csak annyit, amennyi még nem töri meg túlságosan a színt, de már fedést biztosít.

Ha megvárjuk, amíg az előző nyomás megszárad, a festékrétegek szépen átfedik egymást, bár apró kis pórusok maradhatnak. Ha azonban nedvesen nyomjuk egymásra a rétegeket, finom, gyöngyházás felületeket kaphatunk. (Bokros László tud gyönyörű egy dúcra fejlesztett lapokat nyomni.) Mivel a lapokból mindig csak annyit nyomhatunk, amennyit az első metszés után elkezdünk, érdemes túlbiztosítani magunkat. Hátha közben elrontunk párat. Olyan nyomatokat is készíthetünk, amelyeknél kihagyunk egy-két színt. Néha az egyszerűbb színvilág szebb képet ad.

A nyomatot fejleszthetjük tiszta színű foltok egymás mellé rendelésével, ekkor az utolsó dúc már teljesen kivehetetlen, vagy érintetlenül hagyhatjuk a feketének szánt utolsó dúcot, ekkor csak a háttérzíneket metszegetjük ki.

Általában több színváltozatban is megnyomjuk az egyes fázisokat, így a végén több színváltozatot kapunk. (És ehét a méreg, hogy miért nem nyomtuk mindet a legsikerültebb színekkel.)

A dúc fogyása:

Néhány egy dúcra fejlesztett metszet

Sárga, zöld, kék, fekete színsorrendű nyomat Hajdú Petitől
(Részlet a fekete dúc önmagában is megállja a helyét.)

Ábra T Kék, lila, világos és sötétbarna, a sötétbarna nyomása előtt
levágtuk a dúc felső részét.. Az utolsó dúc már eldobható. (Postás Bea)

Sárga, piros, fekete, kék. (Füleki Éva)

Kerekes Mihály metszete.

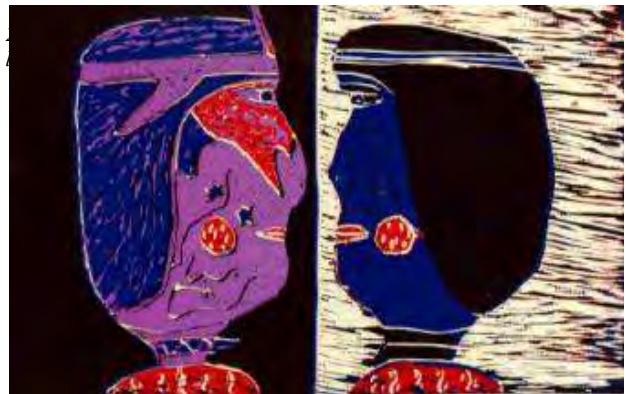

nával

oldal,

Az egy dúcra fejlesztett nyomat szép tiszta színeket ad, de meglehetősen időigényes technika. Egyszerre három-négy gyereknél több nem fér hozzá a géphez. Hátránya továbbá,

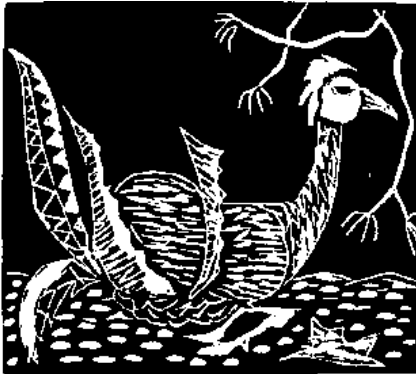
hogy csak annyi példányt húzhatunk le róla, amennyit az első továbbvétel előtt készítettünk. Ha ezek a nyomatok elfogynak, nem nyomhatunk újabbakat. (Hacsak nem az ábrázoló jellegű utolsó dúc eljárást választottuk, és nem kezdjük újra a metszegetést egy másik nyers dúcra nyomva át a dúcot.) Ezt a több dúcú eljárás biztosíthatja. Előnye a nagyobb példányszám, gyorsabb nyomtatás, hátránya a kötöttebb színvilág.

Színes nyomat négy dúcrol

Szakkörön persze először csak két-három dúcot tanulunk meg kezelni, de az órákon nincs erre idő, itt rögtön a négydúcós technikával kezdjük a színes metszést.

Ennek legcélszerűbb eljárása a következő: A fekete dúc nyomtatásakor (Ne feledjük: a fekete dúcok azonos mérete megkönnyíti majd a nyomtatást!) legalább négy -közepes erősséggel festékezett - nyomatot készítünk. (Ha túl vékony a festékréteg, nem fog szépen látszani, ha túl sok, a foltok széle elmosódott lesz.) Leszabunk minden dúchoz három újabb, az előzőnél 1-2 centiméterrel szélesebb dúcokat, lakkbenzines ronggyal átdörzsöljük. (Nem kell, hogy nedves maradjon, sőt, nem is szabad csillognia. Jobban tapad majd a nyomdafesték az áttörölt felületre.) A nyomatokat rögtön elkészültük után visszanyomjuk az újabb dúcokra. Vagy úgy nyomunk, hogy alulra is teszünk egy filclapot, ekkor a nedves nyomatot teszem az alsó filclapra, ráhelyezem a kissé nagyobbra szabott színesnyomó dúcot, majd ráborítom a felső filclapot és nyomatok, vagy a nedves nyomatra borított színesnyomó dúcot odaszorítom, óvatosan alányúlok, megfordítom. Ilyenkor célszerű kissé felhúzni az egyik sarkát, nem mozdult-e el fordítás közben.

Abra BB A papírra visszanyomott negvedik nyomat.

Egy újabb nyomatot papírra nyomunk vissza. Eerre fogjuk a következő órán elkészíteni a színes vázlatot. (Gyorsan száradó festékekkel ugyan már tíz perc múlva is dolgozhatnánk, de egy egész osztály anyagát nem lehet tíz perc alatt átnyomni, ezt az órát célszerű úgy szervezni, hogy a fekete dúcot lenyomató gyerekek valami más munkát kapjanak. Ha mindenképp a színes tervezéssel szeretnénk folytatni, grafit (ceruza vagy szürke zsírkréta) frottázst készítsenek a dúcrol, mielőtt nyomtatni hozzák, a nyomtatás után pedig erre tervezzenek. Persze ekkor is célszerű papírra visszanyomni egy nyomatot, mert lesz ám elrontás bőven. Néhány puhább PVC-n nagyon nehezen szárad meg a festék, erre gyorsan száradóval dolgozzunk, esetleg sok Siccosollal jól felhígított vékony festékekkel, de semmi esetre sem ábranyomóval. Ha szivacsos hátlapú anyagot használunk, vigyázzunk hogy minden dúc ugyanabba az anyagba készüljön, és ugyanolyan nyomással másoljunk, mint ahogy eredetileg nyomtunk, mert nagyobb dúcoknál - az eltérő mértékű megnyúlás miatt - fél centivel is elcsúszhatnak az egyes dúcok.

A papírra történő visszanyomás esetleg helyettesíthető fénymásolással is. A fénymásolót állítsuk világosszürke fokozatra. Ekkor, ha valaki elrontja, kap egy újabb másolatot. (lásd hátrébb)

A visszanyomott nyomatot száradás után filctollal szoktuk kiszínezni, mert így automatikusan megtörténik a színek két tónusra választása is.

A filckészletből kivesszünk egy piros, egy narancs, egy kék, egy sárga, egy zöld, egy lila és egy barna filctollat. Mindegyikből egy világos árnyalatot. Ezekkel készítjük el a vázlatot. gyengébb osztályokban újra elkészíthetjük a vázlatot, de most csak sárga-világos piros - világos kék tollakat használhatnak. Így jobban értik a színkeverést.

A színvázlat elkészítésekor két dolog okoz komoly problémát a gyerekeknek. Nehezen értik meg, hogy az elhatároló vonalakat is ki kell színezniük valamilyen színre. Hozzá kell rendelniük valamelyik szomszédos felülethez. Tehát egy sárga és egy kék felületet határoló vonalat célszerű sárgára, kékre vagy zöldre tervezni, de nagyon körülményes lenne mondjuk vörösre, vagy barnára hagyni.

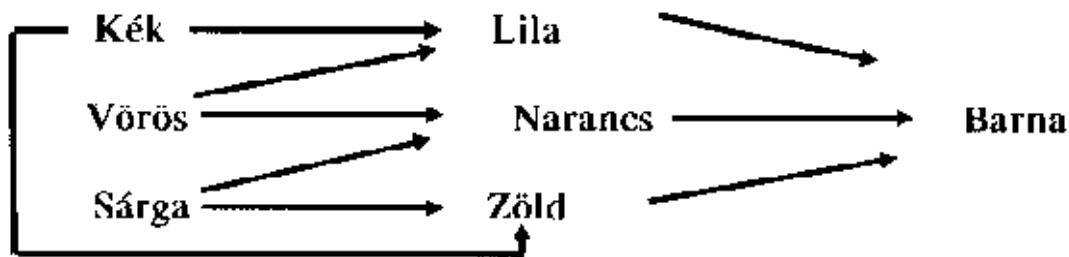
Még nehezebben értik meg, hogy semmi nem maradhat fekete, mert fekete nyomódúcunk nem lesz, ahhoz akkor egy ötödik dúcot kellene metszenünk. Nagyon sok segítség kell a tervezéshez, már csak ezért is célszerű egy külön órán kezdeni.

Négydúcos színes nyomatok tervezése, vésése

A táblára kiteszünk néhány szemléltető tablót:

A vésés menete

Kék dúcból kivésni: Fehér, sárga, vörös, narancs.

Sárga dúcból kivésni: Fehér, kék, vörös, lila.

Vörös dúcból kivésni: Fehér, kék, sárga, zöld.

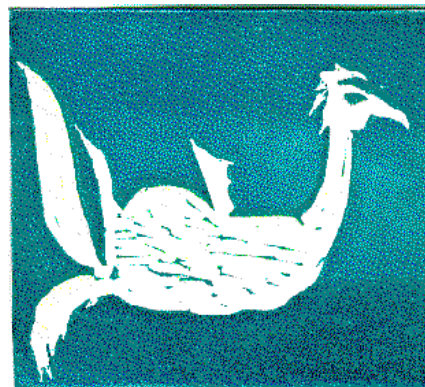
A barna színt egyik dúcból sem vessük ki.

A fehéret minden dúcból kivéssük

A dúcok széleire is ráíratom minden gyerekkel a dúc színét, és hogy mit kell belőle kivésni.

A dúcokból sorra kivéssük a felesleges felületeket. Nagyon nehezen értik meg, hogy ha egymás mellett van egy sárga, meg egy narancs felületük, akkor a kék dúcból egyben kivéshetik az egészet. Ugyanakkor, ha egy kék felületben van egy zöld folt, akkor azt a sárga dúc vésésekor ki kell hagyni. Mindig akadnak tévesztések, de hát végül is minden kap majd valami színt, csak durva hiba esetén nyomunk újabb színes dúcot.

Ilyenek lettek dúcaink:

Már a tervezéskor el lehet mondani a gyerekeknek, hogy a vésés és a nyomtatás "haragszik egymásra". Amelyik dúcot gyorsan kivéssük, sok barnát hagyunk, azt nehéz nyomtatni, azt nyomjuk könnyen, amelyikben sok a tiszta szín, de ezt meg nehéz kivésni. Ha kész a vésés, erős ollóval vagy késsel gondosan körbevágjuk a dúcokat. Nagyon pontosan kell dolgoznunk, mert a legkisebb eltérés is illesztési problémákhoz vezet a nyomtatásnál. (Lásd: ha egyszer a műhely beindult)

Eleinte könnyen belezavarodunk, mit kellene kivésni. Ilyenkor arany szabály, hogy utólag mindig ki lehet vésni a felesleges foltot, de a hiányzót már nem tudjuk visszarakasztani. Mivel a vékony PVC- lapból nem tudunk tökéletesen kivésni egy foltot, rendezetten vezessük vésőnket, ne végeggünk össze vissza!

Pontosabban illeszthetjük a dúcokat a helyükre, ha vékony műanyag lapra ragasztjuk őket. Ha az illesztőkeret is keménypapír, és belemetsszük a dúc helyét, még pontosabb lesz az illesztés. A próbanyomó gépen persze nincs ilyen problémánk. Ott az alaplapot felragasztjuk a gép munkalapjára, bevonjuk kétoldalú ragasztóval, köré

ragasztjuk a papír illesztő csíkjait, enyhén hintőporos tenyérrel átsimítjuk, és már csak a dúcokat kell cserélnünk. (A hintőpor azért kell, hogy ne a dúcon maradjon letépés után a ragasztó.)

Négy dúcós nyomtatás

Készítünk négy festékezőhelyet, négy hengerrel, üveglappal, rajztáblával, amire a dúcok kerülnek. A gép futólapján pedig készítünk négy illesztőkeretet, külön minden szín számára, vagy külön a négyféle méretű dúcoknak.

A festékezés igen komoly feladat, eleinte magam végzem. A négy egymásra kerülő festékrétegnek finoman kell keverednie, átlátszania egymáson. Ha túl vastagon hordjuk fel, elcsúszik a nyomat, a vékony vonalak is telerakódnak festékkel. / Ilyenkor úgy segíthetünk, hogy egy tiszta papírt, vagy egy újságpapírt rásimítunk a nyomatra, visszasedjük a felesleges festéket. Ezek a szívólapok jó kiindulási pontok egy fantáziafejlesztő játékhoz, megpróbálhatjuk kiegészíteni a foltokat különböző képekké, de finom, visszafogott színű nyomatok is készülhetnek rájuk, lásd "Egy négydúcós metszet különböző nyomatai". /

Glicerines temperával (lásd 30. o.), nagyon híg magasnyomó festékekkel, Linocolorral, vagy áttetsző fehérrel kevert magasnyomó festékekkel nyomhatunk. Mindhárom festék más és más kezelésmódot kíván.

A legszebb színeket kétségkívül a szinte vízsűrűségig hígított magasnyomó festékek - illetve a glicerines tempera - adják. Nyomjunk ki az üveglap sarkára egy kevés festéket, majd csepegtessünk hozzá lakkbenzint, illetve a glicerines temperához néhány csepp vizet. Ezután hengerrel, vagy labdaccsal óvatosan, türelmesen festékezzük egyenletesre a dúcot. Ha nagyobb példányszámban szeretnénk nyomni mindenképp célszerű magasnyomó festék és áttetszőfehér keverékéből előállítani a megfelelő árnyalatokat. A színek alig észrevehetően törnek, de jóval gyorsabban festékezzhetünk. A sárgát magában is használhatjuk, a vöröset általában fele-fele arányban, a kékhez és a szürkéhez jóval több áttetszőfehéret kell adjunk. (A kívánt árnyalattól függően akár 1/10 is lehet a szín és az áttetsző fehér aránya.) Így a festék sűrűsége olyan lesz, mint a fekete nyomtatásnál, persze ezt sem szabad túl vastagon felhordani.

Ugyanarra a lapra nyomjuk először a sárga, majd a vörös, a kék, végül a szürkére festékezett eredeti dúcot.

Ettől a sorrendtől persze eltérhetünk, mindig a legalulra kerülő szín határozza meg a nyomat színvilágát. A legszebb színes nyomatot a négydúcós technika adja. Elméletileg még tovább

szaporíthatnánk a dúcokat, főleg, ha a szétvágott dúc technikával keverjük (lásd a következő oldalon), egészen addig, míg képünk már szinte olajfestménynek tűnik. No, de azért

fogtunk vésőt, hogy hónapok munkájával az olajfestmény illúzióját keltsük? A linómetszet nem erre való. Általában még a négy dúcra sincs szükségünk, hisz egy vörös - sárga - kék dúchármasról is ki tudjuk keverni a színek másikat. Főleg alkalmazott grafikai munkáknál nem mellékes a sorozat nyomtatási ideje sem. Igényes nyomatok elkészítésénél az első három nyomás után levesszük a felesleges festékréteget egy szívólappal. (Egyéb nyomtatási trükköket hátrébb mutatunk be.)

A nyomtatás egyébként elképesztő hatással van a gyerekekre. Érdemes lenne fényképezni az arcukat, ahogy húzzák fel a színes lapokat, majd mutogatják a többieknek. Ekkor biztos nem bánja már senki a sok kínlódást, a vázlatokért.

Színes nyomat három dúcról

Ha például eredeti dúcomat nem szürkével, hanem vörössel nyomom a kék, sárga dúc után, akkor három dúcra is megkaphatom az alapszíneket. Ekkor a tervezés persze kissé bonyolultabb, hisz figyelembe kell vegyem a már elkészült vörös dúcot. A színvázlatot ekkor is egy halványszürke nyomatra készítem. Ami szürke, azt színezhetem vörösre, lilára, vagy barnára. Ami fehér az lehet sárga, kék vagy zöld.

A festékek kikeverése itt nem olyan egyszerű, mint a

Ábra EE

Ha a vörösbe kevés feketét keverünk, erőteljesebben különülnek el a színek, persze minél több a fekete, annál többet veszítünk a színek erejéből.

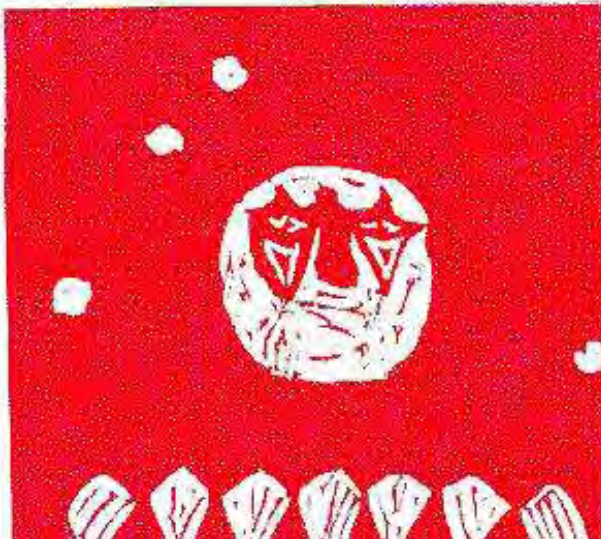
négydúcos nyomtatásnál.

Nagyon szép színeket lehet elérni például okkeres sárga és feketével telített kék egymásra nyomásával.

Színes nyomat két dúcra

Ha három színnel szeretnék dolgozni, elég két dúcot metszenem. Elkészítem a vázlatot kék - vörös - lilával. A vörös dúcra megrajzolom a képet, kimetszem belőle a kéket és a fehéret, majd készítek egy nyomatot. Ezt visszanyomom egy linólapra, ez lesz majd a kék dúc.

Golyóstollal kiegészítem a képet a kék dúcon is. Most már kimetszhetem a kék dúcból a vöröset és a fehéret. A két dúcot egymásra nyomom.

Egy négydúcos metszet különböző nyomatai.

A fekete nyomatot a 23. oldalon láthatjuk.

A négy dűcos nyomat világos szürkével nyomva.

Ugyanez erősebb kékkel és sötétebb szürkével.

Itt áttetsző fehér helyett lakkbenzinnel hígított alapszíneket használtunk. Nem egyszerű a híg festék felhordása.

Szétvágott dűcos színezés. (Lásd hátrébb.)

A fekete dűc labdacsokkal színesre festékezve.

Két dűcről nyomva.

Két dűcos nyomat, labdacsokkal festékezve.

Három dűcos nyomat, labdacsokkal festékezve.

*Ezt a ny
festéks.
hengere*

Három dűcos nyomai, hengere festékeze.

Ábra HH Itt a színek erejét megtörtük egy kis szürkével.

Ugyanez, de a kék dűcot nem festékeztük újra.

El lehet játszani a színcserével is. Itt a kék dűcot sárgára, a sárgát vörösre festékeztük.

Ugyanez szürke papírra nyomva. Egy ilyen fedett nyomatnál a különbség elenyésző.

Négy dúcrol metálszínekkel nyomva.

Peredi Peti Poe illusztrációjának (A holló) színvilágát már jócskán megváltoztatta, amikor a metálos színek alá szürke, fóliázott felületű papírt választottunk.

A fehér lapra nyomott kép.

Ugyanez szürke lapon.

Korábban említettem, hogy a visszaszívó lapokról is készülhet nyomat. Amikor a három színesnyomó dúc után egy tiszta lappal szedjük vissza a felesleges festéket, az utolsó szürke dúcrol készítünk egy nyomatot valami fényezett lapra, de legjobb, ha átlátszó fóliát használunk. Ez azért könnyíti meg a munkánkat, mert ezt a fóliára nyomott képet nyomtatjuk vissza a szívolapra. És mivel a visszaszívó lap általában nem olyan méretű, mint a nyomópapírunk, nagyon nehéz lenne a pontos illesztés. A fóliára nyomott képet viszont nagyon könnyű odailleszteni a visszaszívó lap fölé. (Elttekintve persze az elektromos feltöltődés okozta összetapadástól.)

A négydúcos nyomat (Koncz Kata 5. o. Műv. Isk. részlet)

Ez pedig a visszaszívó lapra készített nyomat, ami természetesen tükörképe az eredetinek.. Finom, visszafogott, színek, színes ceruzára, vagy zsírkétára emlékeztető felületek.

Ezzel a néhány változattal persze még korántsem merítettük ki a négy dúc kínálta lehetőségeket. Megfesthetjük a dúcokat ecsettel, glicerines temperával, beletörölhetünk, belerajzolhatunk a felfestékezett dúcba, anyagkollázzsal nyomhatjuk át az nyomtatás előtt egész dúcfelületet. Így a dúccon különböző textúrájú színek jelennek meg. A

játéklehetőség szinte végtelen. Itt ugyan végig gépi nyomtatásról beszéltünk, de ugyanezt lábbal nyomtatva is megoldhatjuk, akkor persze minden gyereknek külön illesztő lap kell.

Vállalhatjuk-e órán, harminc fős osztállyal ezt az egész színes-nyomatosdit? (Megéri-e, hisz felnőtt szemnek azért az egyszínű nyomatok csak erősebbek?) Én soha nem voltam mesterkedő típus.(Lásd alapelvek.) De pályám egyik legnagyobb élménye volt, ahogy Kiss Anna összes verseit két hónap alatt színes linókba metszette az egész felső tagozat. (Máig őrzöm a rajzlapot, amit a 7. D íratott alá velem: Engedélyezem a 130X 210 cm-es négy dúcnyomat elkészítését! Kijelentették, ha nem írom alá, nem hajlandóak tovább dolgozni. Persze nem tudták befejezni, tehát szerveztünk egy tábor, ahol a metszet befejezésén túl képeket is festettünk a falakra. Érdeklődő, fegyelmezett gyerekekkel ne hagyjuk ki ezt az órasorozatot.

- **Egyéb eljárások**

Az előző órákat minden osztály számára ajánlhatom, az alábbiakat órán csak akkor érdemes megtartani, ha van minden gyerek számára legalább egy festékező henger, üveglap, nagy nyomógép, amire hat, nyolc metszet is ráfér, vagy el merjük vállalni a lábbal nyomtatást. Ezek híján inkább szakkörre valók.

Színes nyomatok szétvágott dúcokról

Ha eredeti nyomatunkat átnyomjuk egy másik dúcra, és ezt vágjuk szét, a darabokat színesre festékezzük, az eredetit pedig szürkével, gazdag színhatású képet kapunk.

Nyomtatás temperával.

Korábban néhányszor megjegyeztük, hogy nedves papírra temperával is nyomhatunk, de nem túl egyszerű feladat. A benedvesített papírt itassuk le, hogy ne csillogjon. A temperát gyorsan hengerezzük szét, gyorsan is nyomjuk, mert a festék néhány másodperc alatt szárad.

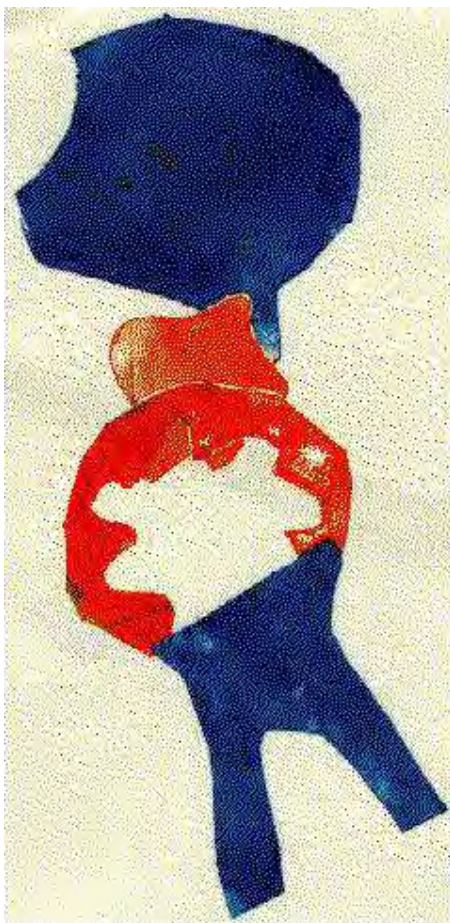

Sablonnyomás

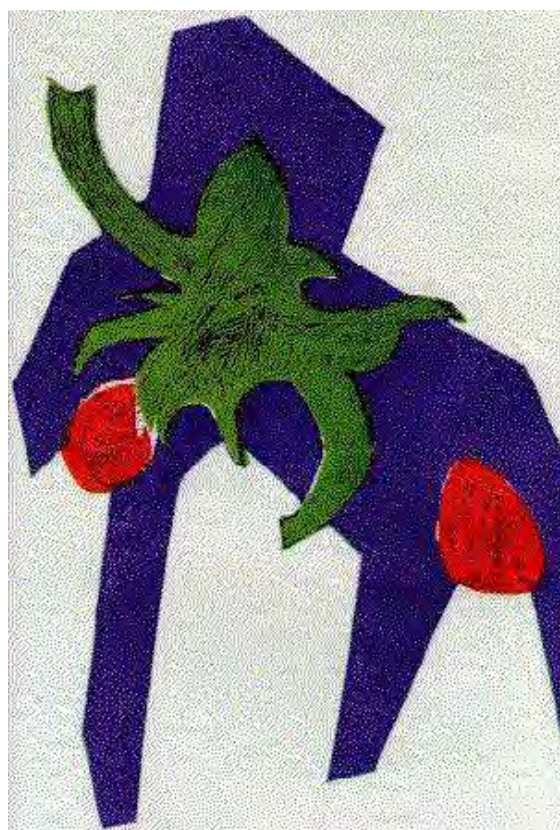
Ha PVC-ből kis sablonformákat vágunk ki, majd színesre festékezzük, szép nyomatokat kaphatunk. A sablont, sokszor rányomhatjuk a lapra. Ha a visszanyomott dúcot ollóval szétvágjuk, sablonnyomatot készítünk, majd rányomjuk az eredeti dúcot is, a négydúcos

nyomathoz hasonló képet kaphatunk két dúcra. Igaz, a nyomtatás elég hosszadalmas. Sablonnyomatot erősebb kartonokból is készíthetünk.

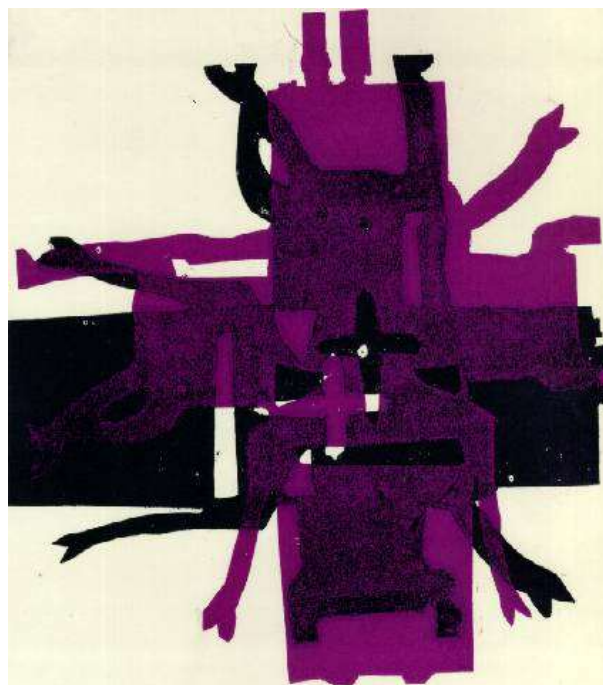

Ábra MM Dipából vágott sablonnyomat.

Ábra LL Ugyanazt a sablont elforgatva, más színel is rányomtuk. (Szauner Tamás, 5. o)

Hullámpapírból kivágott sablonokkal nyomott munka.

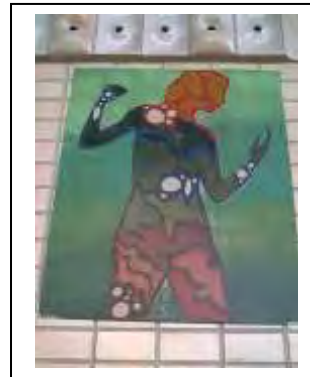
Papírsablon nyomatok méteres nagyságrendben

Az alábbi munkák természetesen nem születhettek volna meg, ha nem lenne 100 cm hengerhosszú nyomógépünk, nem kapnánk kilószámra a festéket a Budacolortól, és jelképes áron, mázsaszámra a méteres nagyságú kemény kartonokat az Eurosoltól. A hagyományos grafikai munkálkodás általában kis méretekben történik, nem árt, ha időnként itt is léptéket váltunk. Az alak árnyképének körülrajzolása, továbbdolgozása jó alkalmat kínált erre.

A nyomatok klasszikus sablonnyomatok, kemény kartonból kivágva, felfestékezve, másik kartonra rányomva. Méretük 80-100 cm.

44. Ábra Samu Alexandra (13 éves) sorozata a művészeti iskolából.

40. Ábra Linósablonnal kombinált papírsablon nyomat. Az alak linóból van kivágva, metszve, a többi kompozíció.

43. ÁbraLente Bernadett (13 éves) Linóból vágott sablonok.

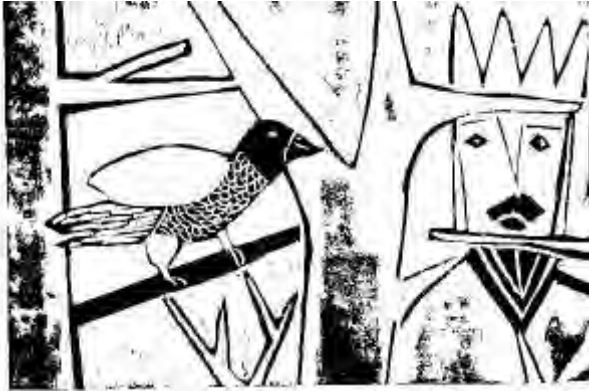
42. Ábra Czákó Zoltán 9 éves

41. Ábra Bakó Réka 11 éves

"Nyúzott" linó

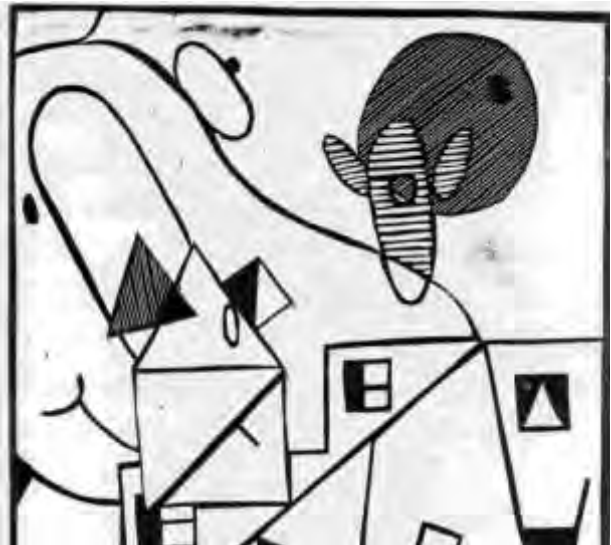
Némelyik PVC- padlónak le tudjuk húzni a felső rétegét. Vékony vésővel, vagy késsel vágjuk körbe a formákat, felfeszegetjük valamelyik sarkát, és lehúzzuk a foltot. Általában teljesen tisztán válik el, ha erősebben köt, akkor kissé szemcsésen, vagy szakadozva. A gyerekek könnyen rákapnak, néha alig akarnak visszaszokni a "rendes" vésésre A "nyúzott" linó a papírmetszet és a linómetszés elemeit keveri.

Karcolt linó

A vésővel nem csak vésni, karcolni is lehet. A vésőt marokra fogjuk, lendületesen dolgozunk. Az eredmény: hol lendületesen futó, hol furán megbicsakló vonalak.

Karcolva készített dúcunkról persze csak nagyon óvatos festékezéssel tudunk nyomni kisebb sorozatokat. Tégelysajton persze több száz metszet is nyomható. Kizárólag haladóknak ajánlott.

Ábra SS Geometrikus munkák vésésekor vonalzót is használhatunk. Persze elég nehézkes dolog, erősen oda kell szorítani a vonalzót, inkább csak betűk metszésekor szokás használni. (Enyedi Tamás, 8. o. Részlet.

Vésés forró vésővel

Ha vésőnket felforrósítjuk, a metszett vonal széle furcsán roncsolódik.

Sárkány Sándor csoportja találta fel a technikát a nyári túrán, gyertyafénynél vésegetve.

Ha túlságosan is szétesett a kép, csiszoljuk le a dúcot!

Vésés különleges dúcokba

Ábra VV Ez a metszet gyalulatlan deszkalapba készült.

Ábra WW Puha hátlapú linóba metszett, azaz inkább tépett kép. A véső inkább csak szaggatta nem metszette el az anyagot.

A gyerekek nagyon szeretnek puha linóba metszeni, így 50-60 cm-es darabokat is fejleszhetnek. Sajnos a vékony vonalak, foltok könnyen leszakadnak, igényesebb munkát csak méteres dúcokon lehetne kivitelezni, ha lenne rá pénz, hisz így egy négydúcós metszet 8-10 000 Ft-ba kerülne. (1999-ben)

Ábra YY 28 x 20 cm-es metszet puha linóba egy negyedikes kezdő linómetszőtől. Két órás munka. (Matyasovszky Órs)

Frottázs linódúcról

Érdekes képeket készíthetünk, ha ceruzával, grafitrúddal, zsírkrétával dörzsöljük át a dúcra fektetett vékonyabb papírlapot. Még látványosabb a kép, ha színes eszközöket használunk.

Nyomatás a dúc hátlapjáról

Ha kézi eljárással sokat nyomunk egy dúcra, az alaplapon is megjelenik a hátlap lenyomata. Puha linóba mélyen vésett, nagyobb fehér foltokat tartalmazó dúcra a hátlap felfestékével is készíthetünk nyomtatásokat.

A következő eljárást még nem próbáltam ki, csak Bokros László nyomatával tudom szemléltetni. Színes linója utolsó rétegét nyomdafestékkel összekevert kvarchomokkal nyomta.

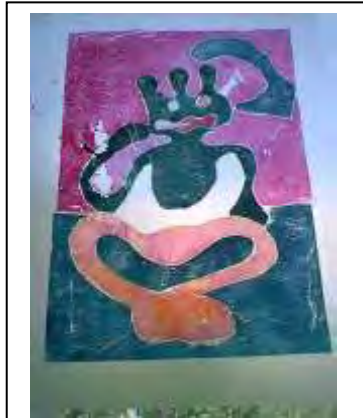
Fólia nyomatok

A szobafestők által használt járható vastag átlátszó PVC fóliára is nyomhatunk, a befestékelt dúcra, vagy papírdúcra tenyérrel simítjuk rá a fólialapot. Lassan szárad, ha mozgatjuk, kezd leperegni, inkább csak

dekorációs célokra alkalmas. Annak viszont kiváló. Az alapanyag nem túl drága, nagyméretű, üveglablakszerű munkákat készíthetünk.

A fólia nyomatot a szárítópolcra ragasztva szárítjuk.

Fólia nyomat az ablakon.

Egy-egy nagyméretű nyomat elkészítésekor persze sajátos technológiai problémák merülnek fel. Mi a felfestékezett nagy papírdúc fölé tartottuk a megfeszített fóliát (ha a finom gyűrődések fakturális játékait szeretnék kihasználni, lazábban tartjuk), ráengedtük, rásimítottuk, lehúztuk, és rögtön, feszítve vittük el egy nagy üveg, vagy falfelülethez, ahová szigetelő szalaggal felragasztottuk. (A celluloxot időnként nem lehet letépni a fóliáról.) A "kisebb" azaz csak méternyi nyomatok fölé odaborítottuk a szárítópalcot, a fólia széleit

visszahajtottuk, ráragasztottuk, felemeltük.

Ezzel még nem merítettük ki a technikázgatás lehetőségei. Vastag, átnedvesített papírra festékezés nélkül nyomva a dűcot dombornyomatot kapunk, fekete nyomatunkat ecsettel is színezhajtuk, és az itt bemutatott technikákat is kevergethetjük egymással. (Egyéb eljárásokat a papírmetszet ill. a monotípia technikánál ismertettünk.)

A monotípia

Monotípia, azaz egyedi nyomat, egyetlen példányban készülő, a festéket nyomás segítségével felhordó grafika sokféle technikával készülhet. Elvileg monotípiának tekinthető az a nyomat is, amelynek valamelyik színesnyomó dűcába ronggyal beletöröltünk, hisz a beletörlést nem tudjuk ugyanúgy ismételtetni. A gyakorlatban azonban a monotípia kifejezés a felfestékezett üveg, fém, vagy műanyag lapról készült grafikát nevezzük monotípiának.

A klasszikus monotípia órát korábban már bemutattuk. Itt tehát csak a fémlapra kialakított, belekaparással, beletörléssel létrehozott monotípiával fogunk foglalkozni, ha a szerkesztéssel odáig jutunk.

Néhány többdúcós színes metszet

Ábra DDD Rác Móni a néhány piros folt kedvéért képes volt kivésni még egy dűcot. (6. o.)

Ha alkalmazott grafikai munkákat is szeretnénk nyomtatni, metálos magasnyomó

Eva,

festékekkel gazdagíthatjuk palettánkat.

A metálszínek jóval erősebben fednek, mint amit az

alapszíneknél megszoktunk, eleinte nehéz feladatot jelenthet a színkeverés. (Ha nincs metál festékünk, ezüstöt keverjünk az alapszínekbe, ez hasonló hatást ad.)

Metálfestékekkel nyomott változatok

Sablonnyomat. Papírkivágat nyomtát nyomtuk vissza kaménpapírra, ezt szétvágtuk, a darabokból megnyomtuk a háttérszíneket, a papírkivágat több színnel festékeztve adta a második réteget, végül a linóból kimetszett ló, lovas többszörözött rányomása következett, fedőfehérrel kevert színekkel. (Micsinai Angéla, 4. O. Műv. Isk. Danka Attila grafika műhelyében.)

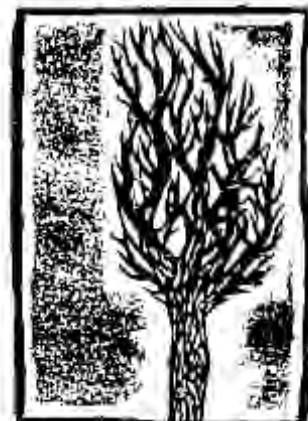
Az újrifestéketlen kék dúcról a szürke rányomásával készített nyomat. Bagosi Krisztina, 4. O. Műv. Isk.

Metszőiskola TECHNIKA/lino3.doc (Vissza a tartalomjegyzékhez: [..\Tartalomjegyzék.doc - Metszőiskola](#))

Első, képeslap méretű metszeteink elkészítése után újabb témát keresünk. Mi általában egy illusztrációt metsszünk linóba. Előtte megnézünk néhány metszetet. Megfigyeljük például egy fa megjelenítési lehetőségeit.

Ez a metszet a ceruzarajz technikáját próbálja követni, a levelek belsejét is megmetszettük.

A kezdő általában stilizált felületeket metsz. Örül, hogy el tudja választani az egymás mellé kerülő felületeket. Igyekszik betartani az alapszabályt, a lehető legkevesebb legyen a fehér vagy fekete vonalak által elválasztott, azonos tónusértékű felület. Tehát egy fehér fal elé fekete ruhás alakot tervez, ha egy folt mindkét felületet átfedi, valamilyen "megszedett" szürkének metszi. Ezek a szürkék azok, amik a legtöbb gondot adják. Milyen legyen vajon a föld, a szikla, vagy a hullámzó víz felülete? Hogyan tudjuk elhíttetni egy foltról, hogy cserepes tető, felhő, vagy füves mező?

Ha eddig mindig egyenesen toltuk vésőnket, most meg kell tanuljuk, hogyan lehet a V profilú vésőt előretolás közben kissé oldalra billenteni, ezzel követve hajszálpontosan a rajz szélét. (1:3)

Ezzel a módszerrel később egészen látványos képeket

metszhetünk. (Persze van egy kis trükk a dologban, Meskó Gabi egy fényképet másolt át a linódúcra, ezt metszette meg, "szigorúan tanulmányi célokból". Lásd hátrébb.)

Faktúra tanulmányok

Készítsünk apró tanulmányokat különböző felületekről! Ehhez kiteszek néhány tablót, amin különböző faktúrájú felületek találhatóak. Hullámzó víz, füves mező, sziklák, felhők, stb.) A gyerekek megnézik, megpróbálják kis próbádúcokon átírni fekete -

fehér felületekké. Ha kevés a linónk, vagy az időnk, ezt is lehet viaszos lapba metszeni. Ezután jöhet egy kis metszettörténet.

A fametszet története

Az első fametszetek feltehetően Távol-Keleten készültek, a selyemfestéshez szolgáló mintákat vészték fatáblákba. Ebből hamar kialakult az önálló képalkotó műfaj. Az első ismert fametszetű kép 868-ban készült Kínában. Valószínűleg innen került a technika Európába. Tömeges elterjedését a könyvnyomtatásnak köszönhetjük. A művészek eleinte csak a rajzot készítették el, erről fametsző műhelyekben vészték meg a dűcot, nyomták a sorozatokat.

A XIX. sz. a fametszet virágkora, sokféle metszési technika él egymás mellett, rengeteg, gazdagon illusztrált könyv születik. Régi kiadású Verne-regények illusztrációit, vagy korabeli, tudományos folyóiratokat nézve megcsodálhatjuk a metszők technikai tudását. A fényképezés feltalálása eleinte csak szaporította a metszők számát. A fényképet fényérzékeny falemezre nagyították, ezt metszette ki a mester, így készültek a nyomdai dűcök. Aztán a fotokémiai eljárások kiszorították a tömegtermelésből.

A fametszet kezdetben a tollrajz pontos reprodukálására szolgált. A fametsző mester igyekezett minél pontosabban meghagyni a ceruzarajz vonalait. Az eredmény: fehér alapon fekete vonalak. Fametszet a Thuróczy krónikából.

Itt már egészen finom átmeneteket figyelhetünk meg a pozitív és a negatív metszésteknika között. Szépasszonyok egy gazdag házában illusztrációja a XVIII. századból.

Dürer: Krisztus a kereszten. Részlet)

Részlet. 1498)

Persze a vésőkkel, metszőkészekkel, a vonalvastagság sokkal gazdagabban változtatható, mint a rajztollal. Ha egy fekete felületből indul el a metsző, a sötétebb felületknél nem vésegeti körbe a ceruzavonalakat, meghagyja az alapot feketének, és csak a világos foltokat metszi ki. A haj alapszíne a világos oldalon fehér, itt gondosan körbevésegeti a hajhullámok körvonalait. A másik oldal alapszíne fekete, itt a hullámokat vési fehérre.

Itt már egészen finom átmeneteket figyelhetünk meg a pozitív és a negatív metszésteknika között. Szépasszonyok egy gazdag házában illusztrációja a XVIII. századból.

Ez a metszet már felvonultatja a technika valamennyi sajátos eszközét. A bal alsó sarokban fehér alapon fekete vonalak rajzolják ki a talaj mintázatát, a bal sarokban a növényzet körvonala fekete alapot zár közre, amibe precíz részletességgel vannak metszve a fehér levelek. Az épület híd alatti részén viszont a fekete alaptömegeből épp csak kivillan néhány fehér folt. Ugyanezt figyelhetjük meg az épület bal oldalán. (Dürer: Az apokalipszis.

És ha már Dürer szoba jön, megmutathatunk néhány képet Miksa császár diadalmenetéről, illetve a híres óriásmetszetről, a diadalkapuról. 3.5 m x 3 m. (Dürer és kortársai. A Szépművészeti Múzeum kiadványa)

Furcsa, különös, kissé gépies metszési technika az úgynevezett raszterezés, amikor a metsző valamilyen geometrikus rendben mozgatja a vésőjét. A levegő metszési vonalai vízszintesek, a csónaké és a hullámoké követik a testfelületet. A hajó orránál megfigyelhetjük, hogyan megy át a felületet követő vonalkázás vízszintesbe. A metszet 1879-ben készült.

A klasszikus Verne illusztrációk készültek ebben a modorban, ma már inkább csak a tollrajz másolatokat használják az új kiadványokban.

Egy expresszionista fametszet. Ernst Ludwig Kirchner: Fehmarn - szigeti leányok MTA Századvég és századelő.

Szintén fekete-fehér folthatásra épülő, de sokkal összefoglaltabb kép. A legközelebbi alak még viszonylag részletesen megrajzolt, a középsőben kevesebb a fehérre metszett felület, a távolabb álló alak egy tömbből van metszve. Nagy Imre: Kötörök

Furcsa, geometrikus formajátékokat űz Escher. Hátrébb azt a másolatot is bemutatjuk, amit a 13 éves Farkas Tibor készített róla.

Gácsi Mihály metszetein a pozitív - negatív átváltás nagyon szép példáit figyelhetjük meg.

Kiállításokon is érdemes jegyzetelnünk, vázlatokat készítenünk. Kétévente keressük fel Miskolcot, nézzük meg a grafikai biennálét! (Újabban már triennálé.)

Bálint Balassa: Csúszka a szőlőben. (Miskolc, 1987)

Banga Ferenc groteszk alakjait szinte kitördeli a linóból. (A tudós)

kosko beata egyetlen motívumot sokszoroz. (szepnatom)

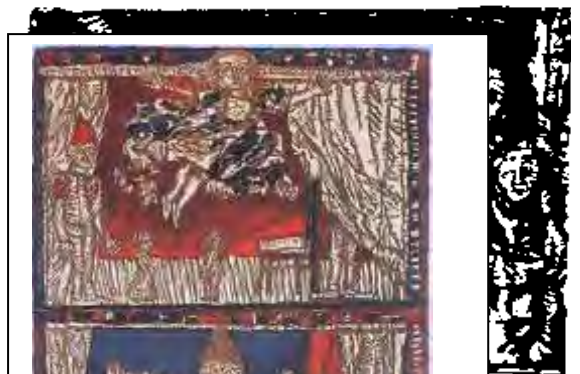

Gyengébb osztályokban elhagyom a kortörténetet, inkább formai szempontok szerint mutatok be néhány metszetet. Csak fekete vonalak, csak fehér vonalak, stb.

Kőnig Róbert: Illusztráció. Élet és Irodalom, 2001, 04, 27.

Ágotha Margit munkái a középkori fametszetek világát idézik.

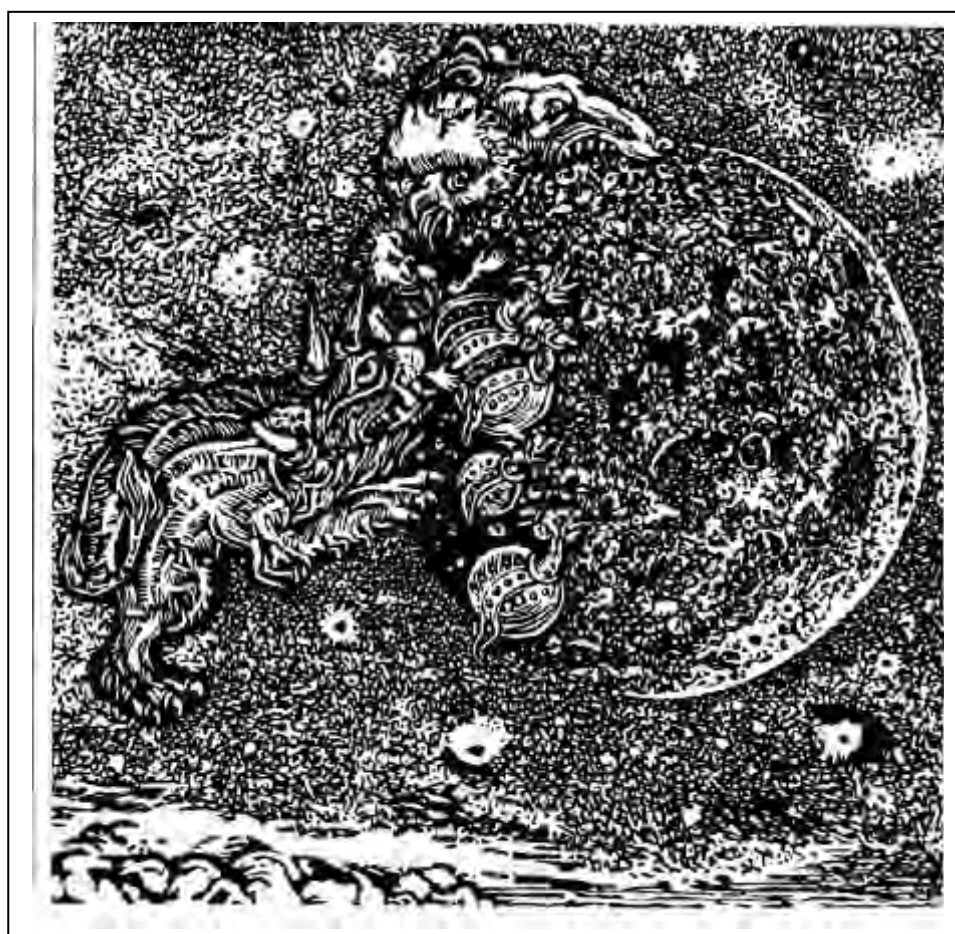

Gyulai Líviusz metszetein pedig megfigyelhetünk szinte minden metszési technikát és kompozíciós módszert.

Ölyan pontosan metsz, hogy a kicsinyített reprodukcióról nagyon nehéz eldönteni, tollrajz, vagy linómetszet. (Villon: Hadova és hamuka, linómetszet, 1966)

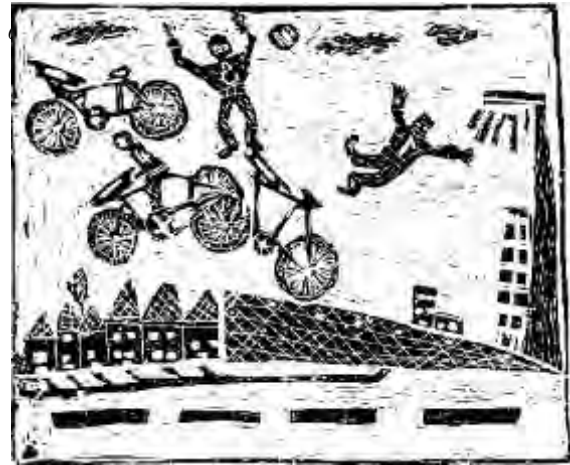
Egy látványelvű Gyulai Líviusz metszet.

Merészen szerkesztett nagyobb fekete-fehér területek.

Első komolyabb metszet

Mit várhatunk második alkalommal? Ez megjósolhatatlan. Füg az életkortól, az órák levegőjétől, a gyerekek rajztudásától, az előtanulmányok mélységétől. Néhány első komolyabb metszet a rajzórákról, illetve a metszőkörből.

Fotó átdörzsölése linóra fénymásolatról

Újabb, elmélyültebb metszetek elkészítésére az órákon a montázsok linóba metszése kínál jó alkalmat.

Készítünk egy montázst, lehetőleg kontrasztos, fekete-fehér tónusú fotókból, majd arról egy fénymásolatot. Most képünk feketékből, fehérékből és szürkékből áll. A fekete-fehérről semmi gondunk, a szürkéket azonban át kell alakítsuk fehérre, feketévé, vagy valamilyen grafikai felületté. Fehér tusba mártott pálcikával, rajztollal kifestjük a kivésendő felületeket, amiket meghagyunk fekete filccel rajzoljuk vissza. Ezt a metszettervet ismét lefénymásoljuk, majd terpentinnel, lb hígítóval, vagy ami a legjobb: nitrohígítóval - visszadörzsöljük egy linódúcra, és kimetsszük.

Ha fénymásolatot, vagy lézernyomatot készítünk egy fényképről, majd egy terpentinnel bedörzsölt linódúcra szorítjuk a másolatot, a hátát egy enyhén terpentines ronggyal átdörzsöljük, majd vésőnyéllel, kanállal nyomtatgatjuk tovább, vagy nagy nyomással lenyomtatjuk a géppel, a fénykép tükörképe megjelenik a dúccon. (Vigyázat, a tintasugaras nyomtatóval készült képet hiába dörzsölgetjük!)

Így leírva igen egyszerűnek tűnik a dolog, a valóságban nagyon könnyű elrontani. Ha túlterpentinezünk: elmosódik, ha kevés a terpentin, nem nyomódik át. Ha sokáig dolgozunk rajta, odaragad. Ha pedig elrontottuk, moshatjuk le a dúcot, csiszolhatjuk újra. Néhány linón csak enyhe szürke rajz marad. (Ezt a másolási módszert persze ceruzavázlatok felrakására is használhatjuk. Mi Metszőkörön szinte mindig így tesszük át a vázlatokat, de ha lehet, órán is így dolgozunk.)

Ha valamelyik kép nagyon megtetszett, megpróbálhatunk másolatot készíteni egy kis részletéről, hogy utána saját munkáinkon is alkalmazni tudjuk a megcsodált metszési technikát. (1:2) A nitrós másolás egyszerűbb, hatékonyabb, de gyorsabban kell dolgoznunk. Csillogósra nedvesítjük a felületet, rábuktatjuk a fénymásolatot, és tenyérrel átsimítjuk. Ha jó ütemben dolgoztunk, elképesztően élethű másolatot kapunk.

Szabó Gyula metszete 8. o (1. 2)

Edit két színesnyomó dűcot is vésett hozzá. (lásd: hátrébb)

Másolatok

Ha már a másolatoknál vagyunk, be kell vallanunk valamit. Szégyen, nem szégyen, Metszőkőrön néha bizony lemásoljuk a régi mesterek dűcait.

Legelsőbb is, mert olyan jól esik. Van valami különös varázsa annak, ha az ember újravés egy Dürert, vagy metszetbe tesz át egy tusrajzot.

Újra elvégzi azokat a mozdulatokat, amiket néhány száz éve élt kollégája.

Másodsor, mert másképp hogyan is tehetnénk ki otthon a falunkra egy Escher- vagy egy Dürer metszetet. Végül is az eredeti metszetek sem készültek másképp. A művész adta a rajzot, a fametsző arccal lefelé ráragasztotta a dúcra, finoman

ledörzsölgette róla a papírt, majd megmetszette. Mi persze fénymásolóval, lakkbenzinnel visszük fel a metszetet.

A harmadik ok prózaibb. Ezekből a másolatokból van a legnagyobb bevételünk.

Ha azonban túl magasra tesszük a mércét, és saját gyakorlatunkba, metszéstechikánkba nem tudjuk beépíteni a tanultakat, könnyen elmehet a kedvünk a további tanulástól, vagy rákapunk a másolatok gyártására.

Nálunk, a Metszőkőrben, általában egy ilyen másolat a nyolcadikosok "elköszönő" munkája.

Ábra JJJ Cornelis Escher: A sárkány. Farkas Tibor 7. o.

A montázs.

A 8. o. kiegészítő feladatok közt szerepel a montázsversek feladat. Először készítünk egy montázst, lehetőleg kontrasztos fotókból. Lefénymásoljuk, majd fekete - fehér tussal kissé átdolgozzuk. A számítógép persze itt is segít.

Ezzel a montázzsal persze feladtuk magunknak a leckét. Ha nem tudunk ilyen szinten metszeni, a fénymásoló nélkül, valószínűleg ez az utolsó metszetünk.

A montázsok átmetszéséről részletesebben lásd:
Verseink könyve.

A metszet mérete

Igazság szerint szinte valamennyi metszetünket kisebb dúcba metsszük, mint amibe igazán kívánczna. Az ok egyrészt a PVC padló ára. Ha vannak finom vésőink, képeslap méretben is szép metszeteket készíthetünk. A másik ok az időhiány. Egy harmincszor negyven centis dúc igényes megmetsszése nyolc-tíz órába kerül. Amikor a gyerekek az órán vázlatoznak, folyton köztük kell legyek, nehogy olyan aprólékos képet tervezzen, amit az órán nem tud befejezni. Ha mégis készül egy nagyon szép terv, megkérdezem: vissza tud-e járni délutánként a metszőkörre? Ha nem vállalja, leszűkítem a munkát, kiemelek egy részletet, vagy összefoglalóbb felületkezelést kérek.

Gyakran előfordul persze, hogy a gyerek az órán buzgón vállalja a visszajárást, aztán csak nem jön. Ilyenkor valamelyik szakkörös befejezi a dúcot, és vagy közösen közösen szignálják, vagy életbe lép a szakkör egyik alaptörvénye: "A dúc azé, aki befejezi." Egy időben volt néhány nagy vadász, aki kifejezetten kereste a félbehagyott munkákat.

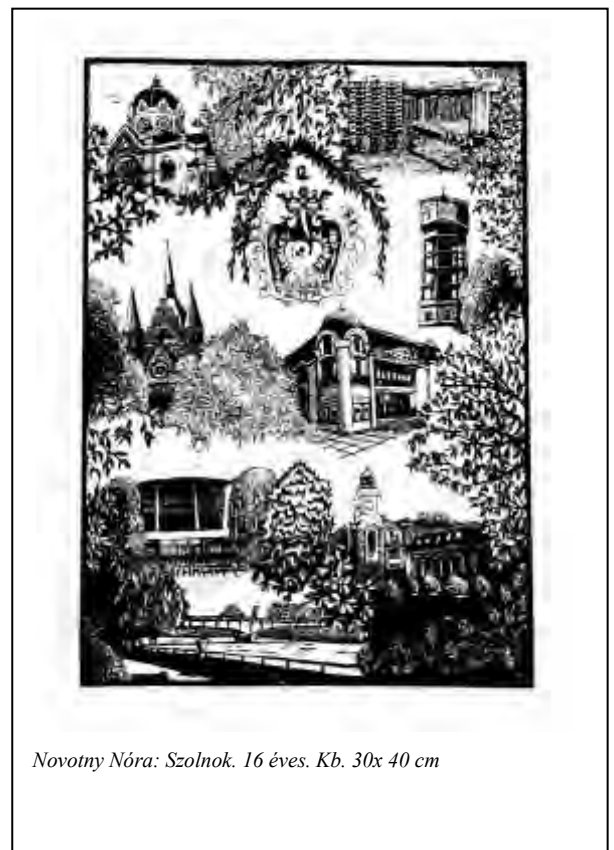
Néhány metszet különböző mérettartományokból

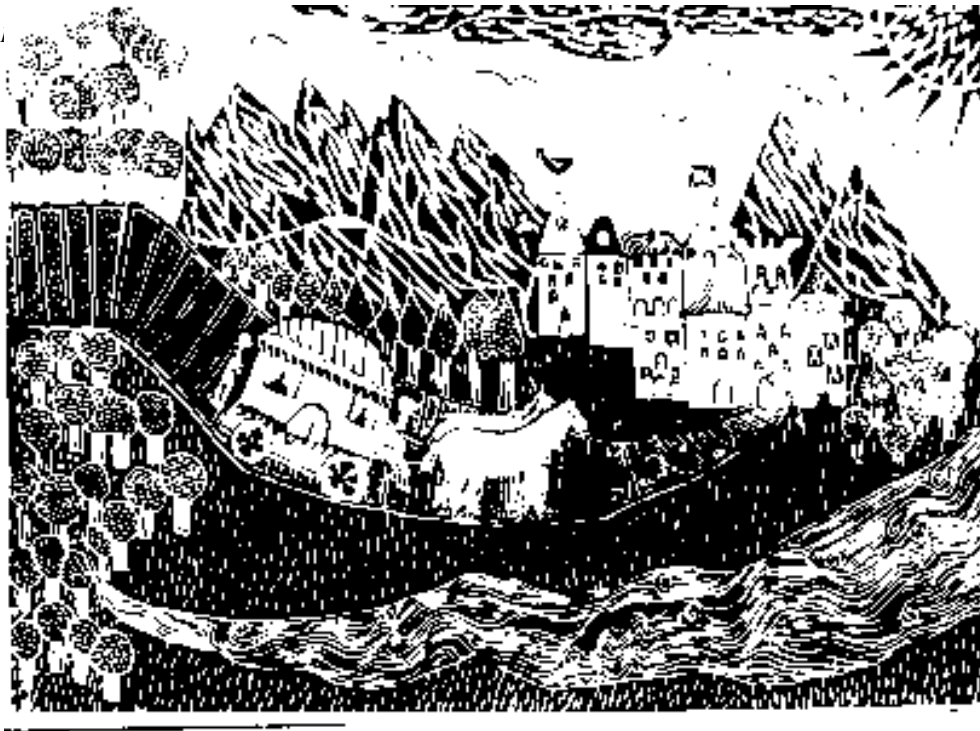
4 x 4 cm-es ex libris

Bottyán Márton: Első próbametszés 4.5 x 6 cm

Novotny Nóra: Szolnok. 16 éves. Kb. 30x 40 cm

Bozsó Eszter: Önarckép 30 x 22 cm

A legnagyobb méretű nyomataink közös munkával készülnek. Választunk egy témát, amihez mindenki készít valamilyen rész tanulmányt. (Közmondások, pók-lepke, mesebeli világ, vagy valami illusztráció. Az elkészült rész tanulmányokat összerakjuk, kicsit "összerajzoljuk", majd mindenki kimetszi a maga kis rész munkáját. Ezeket rögtön, nedvesen ráborítjuk egy nagy dúcra, ha kell vágunk belőlük, majd rányomjuk. (Általában lábbal). Ezután ismételt "összerajolás" következik, majd jöhet a közös metszegetés.

in a

És hát a legnagyobb - egyben metszett munka - a Kalevala. Két hónapig dolgoztunk rajta az órákon. 42 cm x 27 m.

Néhány méter az elejéről.⁵

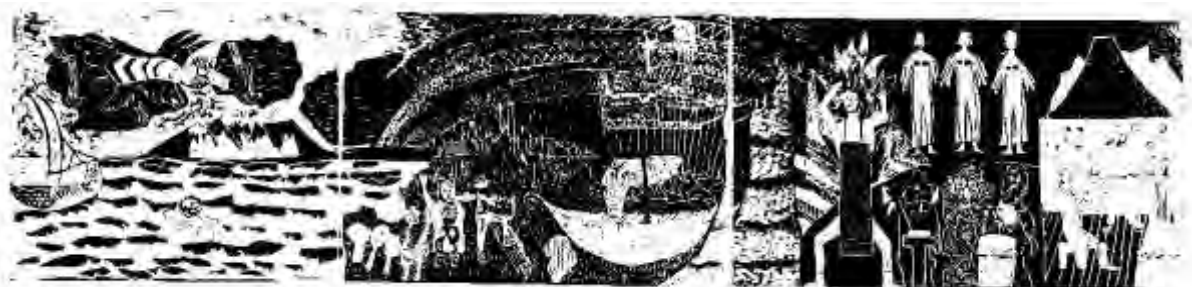
---

⁵ A teljes anyagot lásd: Kalevala

Nőn vauvók vneki lazača. huzagos hullámok lala. Nőnőnvin szoval títia, hert hál vauvók

hert vauvók vneki lazača. huzagos hullámok lala. Nőnőnvin szoval títia, hert hál vauvók

Látvány utáni metszetek

A látvány utáni metszés inkább csak az egészen kezdőknek, illetve a nagyon gyakorlott metszőknek okoz problémát. Előbbiek nem tudják, hogyan lássanak neki, utóbbiak nehezen szakadnak el a bevált sablonoktól. Az alábbi kis sorozat számukra készült.

Először is nézőpontot kell választanunk.

Döntsük el, mélységében hány síkra osztjuk a képet!

Egy

Kettő

Három

Folyamatos tér

Hogyan zárjuk a kép széleit?

Nyitva hagyjuk?

Egyik oldalt zárunk?

Két oldalt?

Felül?

Milyen tónusokat alkalmazunk?

Fekete

Fehér

Szürke

Ezek a döntések persze általában a látványtól, a nap állásától is függenek, általában elég szűk határok közt mozoghatunk.

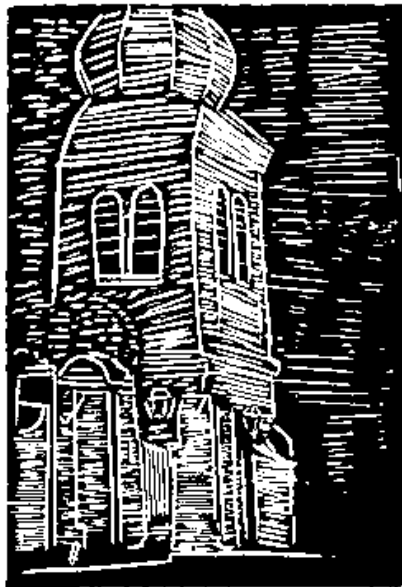
Ha pontos képet szeretnénk metszeni, nem rajzolhatunk közvetlenül a linódúcra, mert nyomtatáskor a kép megfordul, így a látvány tükörképét kapnánk. Vázlatunkat tehát papírra készítjük, innen fogjuk két művelettel ráindigózni a dúcra. Ha pauszpapírra rajzolunk a lapot megfordítva rögtön a dúcra indigózhatunk.

A dúcot rátesszük egy papírra, körberajzoljuk. Ebbe a keretbe kerül a rajz.

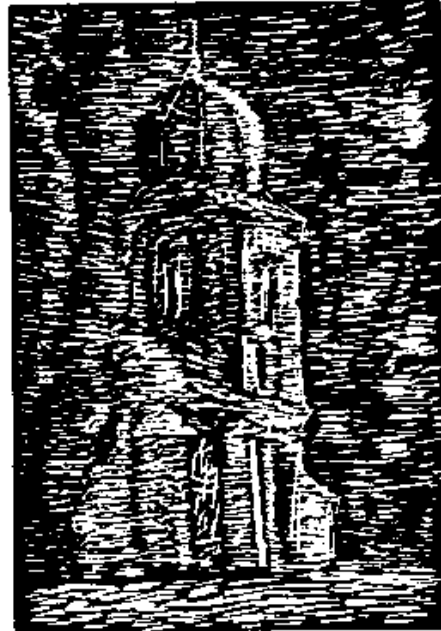
Ha elkészült a rajz, aláteszünk egy másolópapírt (indigót), a másolórétegével lapunk felé. Újra átrajzoljuk, visszaindigózzuk a rajzot a papír hátuljára. Most megfordítjuk az indigót, rátesszük a linódúcra, ráillesztjük a rajzot is, az indigós része nézzen felénk. Újra átrajzoljuk. Így elérjük, hogy dúcunkra a látvány tükörképe kerül. A nyomtatás megfordul, az eredeti látványt fogja kiadni. Hogy a rajz el ne mozduljon, a papír

lelógó részét hajtsuk be a dúc mögé, és ragasszuk le celluxszal! (Gyakorlott rajzolóknak már eleve a papír alá tehetik az indigót.) Ha pauszpapírra dolgoztunk, vésőnyéllel, vagy egy kanállal átdörzsölhetjük a rajzunkat a linódúrra. (Gyengébb eredménnyel ugyan, de a közönséges papírra készült rajz is átdörzsölhető.) A rajzokat célszerű fixatívvá rögzíteni vésés előtt, mert könnyen elmaszatolódnak. Vékonyan lefűjjük, öt perc alatt megszárad. A túl erős fixatív ragadhat. Gyakorlottabb metszők csak a tömegvázlatot teszik fel ilyen módon, azután már a dúcra dolgoznak, "tükörrajzolással", azaz mindent a másik oldalra rajzolnak. Frontálisan elhelyezkedő szimmetrikus épületet persze rögtön a dúcra rajzolhatunk.

Metszési technikánk is egészen változatos lehet. Figyeljük meg, mennyire másképp metszették ki ezt a tornyot a különböző életkorú, a rajzolás, metszés különböző technikai szintjén álló gyerekek. Egy részük linóra fénymásolt fotón dolgozott, mások szabadon rajzoltak.

25)

Tamás tussal vázolta a dúcra a képet, majd kimetszette a fehérén maradt részeket. /16 éves/

Néhány első látvány utáni metszet:

Végül következzen néhány kép a Metszőkör első országjáró túrájáról, Szolnok megyéből. A képek képeslap méretűek. Bővebben lásd: ..MAGYOGYE\szolnokmegy\lino\szolnokmegyeimetszetek.doc

És a nagyok hogy csinálják?

Urbán Viktória 8. o

Kéri András 6. o

Balogh Mária 7. o

Szilágyi Éva, 7.o

Szilágyi Patrícia 8. o

Debreceni Csaba, 8. o

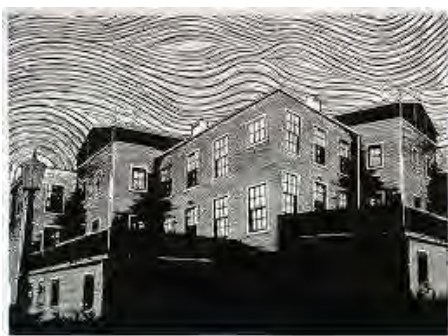

Korábban már bemutattuk a metszetek „fejlődéstörténetét”, most megmutatnánk néhány jelentős mestert.

Aiste Ramunaite (1960 Kaunas)

Brandon Hodgkin

Buday György (1907 Kolozsvár – 1990 Koulson)

Edward Bawden 1903. Braintree - 1989. Saffron Walden

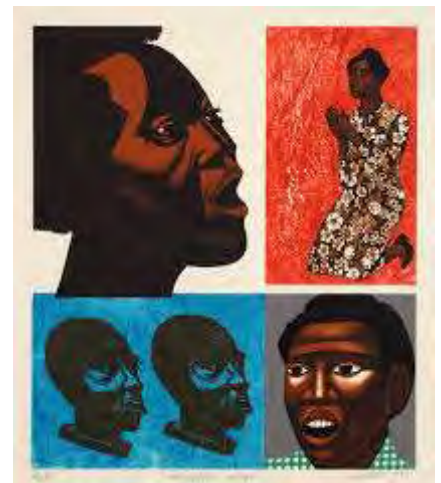

Danka Attila

Elizabeth Catlett (1915 Washington - 2012. Cuernavaca)

Ellen Von Wiegand

Andy English

Esteban Fekete (1924.

[Budapest](#) 2009. március 29., [Dieburg](#))

Gaia. Street art művész.

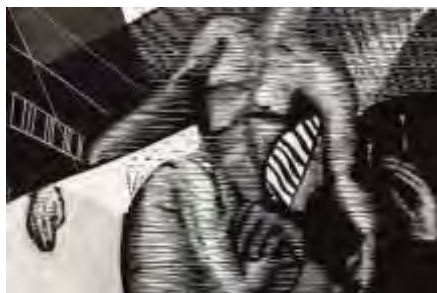
Gácsi Mihály (1926 Budapest - 1987 Zalaegerszeg)

Gy Szabó Béla 1905 (Gyulafehérvár - 1985 Kolozsvár)

Ho Wuon Gean 1973. Oxford

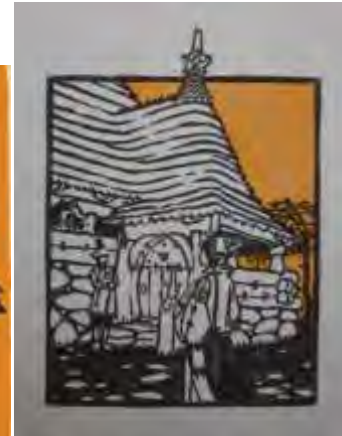

Kántor János (1947 – 2018)

Kós Károly (1883 Temesvár – 1977 Kolozsvár)

Linda Farquharson (1963. Aberdeen)

Makkai Piroska (1910 – 1998)

Mark Andrew Webber (1984 Reading)

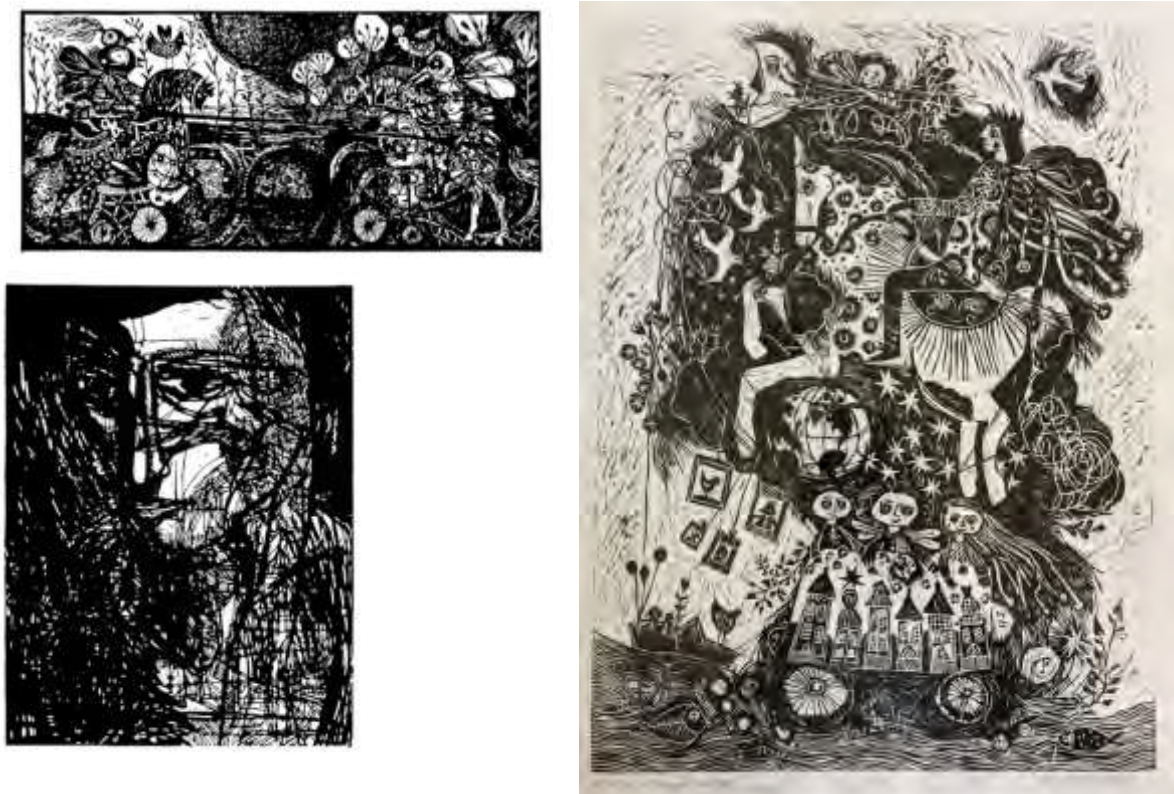
Michele Del Campo (1976 San Nicandro Garganico)

Molnár C Pál (1894-1981 Budapest)

Nagy Katalin Matild Szolnok

Pablo Picasso (Málaga 1881 – Mougins 1973)

Réti Máttyás (1922 Tiszadob - 2002 Budapest)

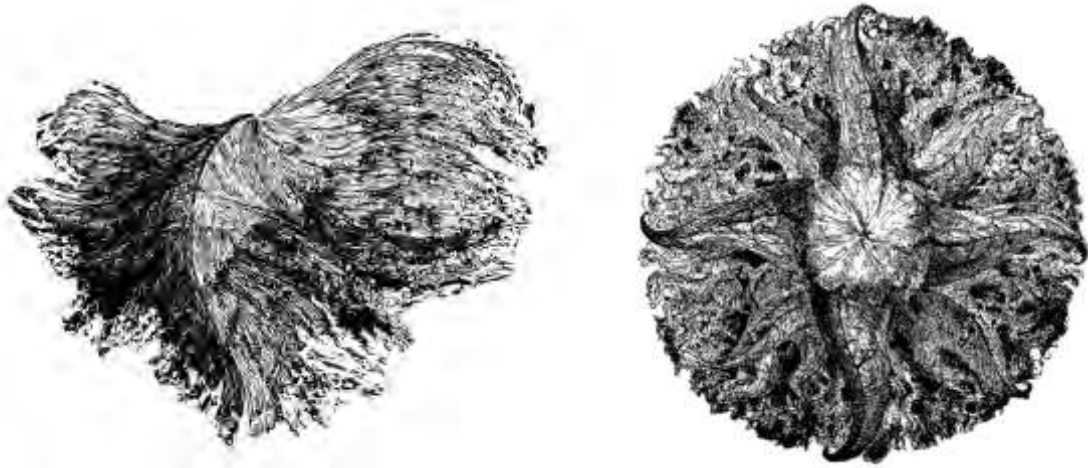

Siklódy Ferenc (Gyergyószárhegy 1968)

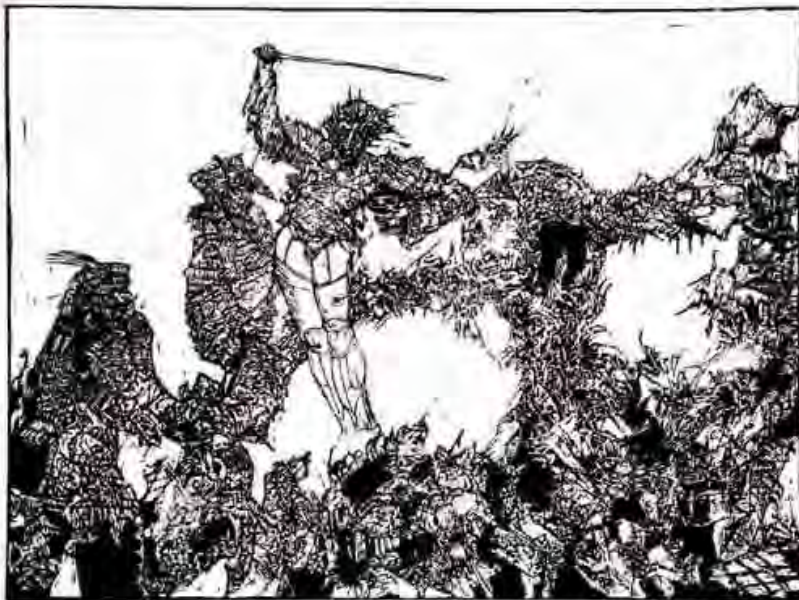

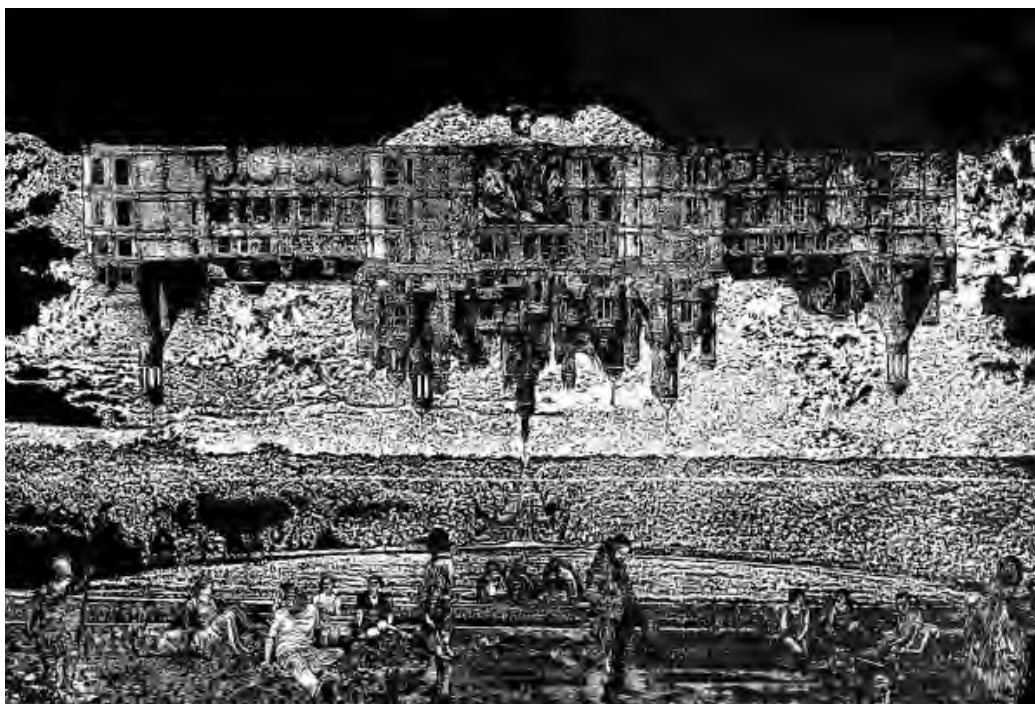
Sinka Péter Szolnok

Szepessy Béla

Tamus István

Benyó Ildikó

1. **Ha egyszer a műhely beindult** TECHNIKA/lino5. Doc

(Vissza a tartalomjegyzékhez: [..Tartalomjegyzék.doc - Ha egyszer a műhely](#))

A műhely felszerelése

Amíg csak néhány gyerek dolgozik a műhelyben, el lehet boldogulni az alapfelszereléssel. Hat-nyolc fő fölött azonban már egyre kevesebb lesz a hely, folyton gépre kell várakozni, nincs hol szárítani a nyomatokat, egyre több anyag fogy. Az alább bemutatott műhely harmincfős osztályokra méretezett, egy-egy nagyobb vállalkozáskor több száz gyerek is dolgozhat az órákon, metszetein. Ehhez bizony már kevés az alapfelszerelés.

Szükség van a dűcokat, rajzokat tároló szekrényekre, vágógépre, sorozatnyomó gépre meg más hasznos kis kiegészítő eszközre, módszerre.

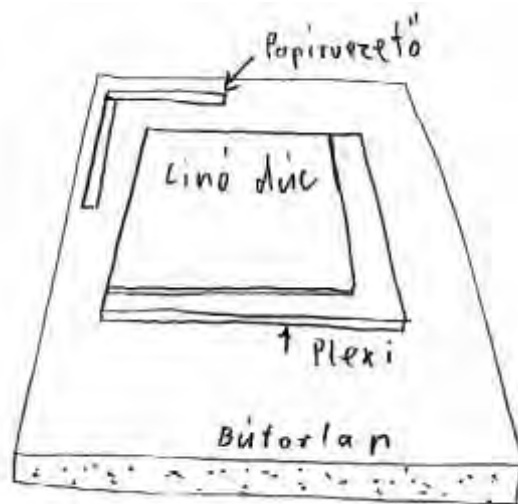
méretű szárítópolcot használunk. A nagyobb saját készítésű, a kisebbeket a nyomdából vettük, leselejtezés után, jelképes áron.

Egy fogason óvodákból leselejtezett valaha fehér köpenyek lógnak. A nyomatok szárításához kétféle

A vágógép lehetővé teszi a papírok, illetve a linóleum gyors méretre szabását. (Gépünk egyszerre tíz félfementes rajzlapot vág el.) A vágógép nagyon meggyorsítja a munkát. Legnagyobb kincsünk, a korábban bemutatott „raklehúzó”, azaz a nyomdai próbanyomó gép. A nyomdák egy időben sorra küldték a MÉH-be próbanyomóikat, amiket mi közönséges gyermekek elleni bűncselekménynek tartottunk. (A nyomdavezető érzéketlensége, vagy a rajztanárok igénytelensége volt az oka?)

A gép használatát könnyebbé teszi, hogy van tízegynéhány bútorlapból kiszabott alapdeszkánk, amelyekre kétoldalú kliséragasztóval különböző méretű plexi lapokat ragasztottunk. A lapok színére is kliséragasztó került, amelynek felső részét enyhén hintőporos tenyérrel végigsimítunk. Erre azért van szükség, hogy amikor egy dűcot illesztünk majd a lapra, lehúzáskor ne a plexitől váljon el a ragasztó, hanem a dűctől. (Nem dobjuk el a lehúzható részt sem. A dűc levétele után visszahelyezzük a ragasztófelületre. Amikor egy dűcot nyomni akarunk, megkeressük a hozzá illő lapot, ha néhány centivel kisebb a plexi lapnál, még rátehetjük. Lehúzzuk a kétoldalú ragasztó védőrétegét, a dűcot feltesszük a lapra, úgy, hogy a bal oldali illetve a felső éle pontosan illeszkedjék a plexi széléhez. Felragasztunk két öntapadó papírból kivágott papírvezető csíkot, beállítjuk a nyomóerőt, felfestékezzük a hengereket és kezdődhet a sorozatnyomás. A legtöbb alaplapunkon persze már ott vannak a leggyakrabban használt papírméretnek megfelelő vezetőcsíkok, így a dűc nyomás alá történő előkészítése egy-két percet igényel. Pólónyomásnál keskenyebb bútorlapot használunk, hogy a pólók ujjá két oldalt elférjen a lap mellett.

Aki teheti, szerezzen próbanyomó gépet!

Rosszul nyomott, vágott többdűcös nyomat illesztése.

Ha az illesztési gondok a rossz vésésből adódnak, elvileg megpróbálhatjuk visszanyomni egymásra a fekete, illetve a színes dúcokat, és továbbvéséssel javítani valamit, de ilyet még nem tettünk. (Majd a következő jobban sikerül. Olyan aranyos, stb.) Ha csak egy dúcra van gond, azt esetleg újra metszethetjük.

Ha puha linóra dolgoztunk, és egy nagyméretű nyomat színes átnyomásakor megnyúltak az átnyomó dúcok, szükség lehet az eredeti fekete dúc újrametszésére. Ilyenkor egy nyers dúcra visszanyomjuk a színes nyomatot, és ehhez igazodva metsszük meg a fekete dúcot. Általában azonban inkább arról van szó, hogy a gyerekek véletlenül levésik a keretet, vagy kevés volt az időnk, géppel szabtuk le a színesnyomó dúcok szélét, és így néhány milliméteres pontatlanság keletkezett. Ha ezekről a dúcokról kell sorozatot, nyomjunk, először készítsük egy nyomatot pauszpapírra a fekete dűcről. A sárga dűc felragasztása után ráteszem a pausznyomatot a sárga dűcra, hogy pontosan illeszkedjék (ne feledjük, a sárga szín alatt ott van a fekete átnyomás), majd a papírlap két széléhez illeszttem a vezető csíkokat. Ezt minden újabb színnyomó dűc illesztésénél megteszem.

Ha nem akarok ennyit vacakolni, és a fekete dűc ezt megengedi, kissé szűkebbre vágom a fekete dűcot, készítek egy pausznyomatot, ezt visszanyomom a színesnyomó dűcokra, majd a szélüket körbevágom. (De most már nagyon pontosan!)

Néhány tanács:

A festékeket kilós dobozokban vesszük meg. (Bármelyik Budacolor magasnyomó festék megfelel, kivéve az úgynevezett "ábranyomó feketét". Ez nekünk túl zsiros.) Felnyitás után jól összekeverjük, esetleg kis hígítót adunk hozzá, majd a fémdobozt kissé összenyomva + hogy egy kis "csőre legyen," áttöltjük a gyógyszerárakban vásárolható üres, 150 g-os tubusokba. A tubus lezárásához hasznos segédeszközt készíthetünk laposfogóból.

A linóleumot fára ragasztott csiszolópapírral csiszoljuk. Az igazán hivatásos eszközben a papír és a fa közé parafa vagy más rugalmas lapot ragasztunk.

A festékezhengereket, üveglapokat, dűcokat a következő sorrendben mossuk el: kis csőrös edényből (pl. hajfixáló) kevés hígítót öntünk az üveglapra, széthengerezzük, majd a dűcokat is felhengerezzük ezzel a híg anyaggal. Végül ronggyal szárazra töröljük. Így lassabban fogy a hígító. Elmosáskor célszerű gumikesztyűt, vagy kidobott bőrkesztyűt használnunk.

Ha nyomtatás előtt szilikonos krémmel bekenjük a kezünket, könnyebb lemosni róla a nyomdafestéket. Száraz szappannal is szokás bedörzsölni a kezét, de ez szárít. Igaz, kisebb a veszély, hogy a lap szélén zsiros ujjlenyomat marad. Ha egész nap nyomtatunk, időnként el kell mossuk eszközeinket, mert egy idő után kezd megkötni a festék. Ha négy dűcről nyomunk, nem hajtjuk ki teljesen a lapokat a gép alól, így nem kell folyton újra illesztelnünk a lapot.

Könnyen elmozdul a nyomat, amikor a henger rákap a dűcra. Két vezetőcsíkkal vehetjük elejét az elmozdulásnak. Persze a csík nyoma a lapon megmarad, körbe kell vágni a nyomatot!

Ha sok nyomatot készítünk egy dűcről, célszerű festékezőkeretet használnunk, hogy ne kelljen folyton törölgetnünk a hátlapját.

Ha több száz nyomatot készítünk géppel, és nem festékezzük agyon a dűcot, egyszerűen egymásra rakjuk a nyomatokat, minden lapra egy újságpapír kerül. A festék száradása két lépésben megy végbe.

Első a beszívódás a papírba. Ez ügyes festékezés esetén néhány másodperc. Ekkor a nyomat már egymásra rakható, persze nem szabad összenyomni, vagy elcsúsztatni. A teljes beszáradás, a festék minőségétől, vastagságától, a szárító mennyiségétől függően 2-3 órától, 2-3 napig, rossz esetben hetekig tarthat.

A puhább linódűcokat a festékezőhenger könnyen feltekeri. Ezeket, illetve az árusítás céljára nagy példányszámban nyomott dűcainkat felragasztjuk farost- vagy műanyag lemezre. A lapokat nem fűrésszel szabjuk le, hanem egyszerűen csak meghúzzuk néhányszor a vonalzó mellett papírmetsző késsel- +snitzerrel - a vonalat (de még jobb egy törött pengéjű kés végét megélezni, ezzel, nagyobb erővel vágathunk), majd a másik oldalon is megismételjük, végül letörjük, a széleket könnyedén átcsiszoljuk.

Ragasztanunk néhány dűcot, jó szolgálatot tesz a papírboltokban is vásárolható kétoldalú ragasztó. Néha nagyon gyorsan kell nyomnunk valamit. Például az eredményhirdetés előtt pár perccel derül ki: kevés az oklevél. A tamponnyomó gépekhez használt festékek néhány másodperc alatt száradnak, ha tartunk egy keveset, megoldhatjuk a gyorsnyomás problémáját. Persze a festék ára majd tízszerese a magasnyomó festékének.

Ha nagy tömegben kell vésőket gyártanunk, célszerű beszerezni egy kis elektromos asztali köszörűgépet. A mi köszörűnkön, egyik oldalon egy kő forog, ezzel szabjuk le a pengéket, alakítjuk ki az élprofilot. A másik oldalon egy fakorong, ennek külső felére Palmatex-szel durva csiszolópapírt ragasztunk, ezzel gömbölyítjük le a fanyeleket, belső felére üvegpapírt, ezzel végezzük a vésők finom élezését. (Ha a papír elkopik, letépjük, újat ragasztunk.) Mivel a vésők időnként eltörnek, állandóan gyűjtjük a rossz esernyőket, seprűnyeleket. Amikor az iskolában kihirdettük: minden esernyőért adunk egy metszetet, napok alatt összegyűlt vagy harminc ernyő.

A nyomdában mindig marad ki némi festék, amit már nem tudnak elhasználni. De még a gépből kiszedett maradék festéket is felhasználhatjuk, ha kissé felhígítjuk, majd átfolyatjuk ritka szövésű ruhán. (Ha a gépet jó sok petróleummal mossák tisztára, ez sajnos tönkretesz a festék kötőanyagát. A jó minőségű festékkimosó szerek után épebb marad a festék állaga.) Ez általában fekete, barna vagy szürkés festék lesz, lassabban szárad, főleg papírmetszetek nyomására használjuk. A nyomda örül, ha elvisszük, hisz náluk ez veszélyes hulladék, fizetniük kell, hogy lerakhassák valahol. Ami nekünk megmarad az átfolyatás után, az már csak néhány kilónyi anyag, meg persze az üres fémdobozok. Ez háztartási hulladék mennyiségű anyag, de még akkor is megéri a festékmentés, ha ezt a kis maradékot is veszélyes hulladék feldolgozóban helyezük el. (Persze a nyomdába is visszavihetjük. Nekünk egy olyan nyomdász-mesterrel van kapcsolatunk, aki még az ilyen apróságokra is gondot fordít! Részletesebben lásd: eszközkészítés.)

PVC-padlót hulladékként is vásárolhatunk, vagy kaphatunk olyan üzemektől, ahol ezzel dolgoznak. Építőipari vállalatok, járműjavítók stb.

Milyen mennyiségek fogynak? Amikor Kiss Anna összes versét illusztráltuk, nagy méretű dúcokon, 160m² PVC-padlót fogyasztottunk el négy hónap alatt. Míg ha aprólékos munkával vésünk gazdagon alakított felületeket, két hónapig elég egy gyereknek egy hússzor harminc centis lemez, és néhány csepp festék

Mire jó a számítógép a magasnyomó műhelyben?

A legelső, kissé „tisztességtelen segítség: tónusos ceruzarajzainkat átalakíthatjuk linómetszet tervvé, ha van valami jó képfeldolgozó programunk.

A különböző szövegeket kiszedhetjük szövegszerkesztővel. Ha az apró betűs, tehát kimetszhetetlen szövegeket is magunk akarjuk nyomni, pauszpapírra nyomtatjuk, majd pozitív magasnyomó lemezre (műanyag klisére) másoltatjuk a nyomdában. Persze, ha készítünk egy kis levilágító berendezést, magunk is elkészíthetjük a lemezeket. Számítógép segítségével készíthetjük el katalógusainkat, prospektusainkat, ezzel vezetjük az egyesület könyvelését, intézzük levelezését is. Ezt a könyvet is számítógépen szerkesztettük.

A következő lépések

Van néhány probléma, amit még mi sem tudtunk megoldani. Az eddig ismertett eljárásokkal csak linódúcokat tudunk készíteni, illetve a képeslap hátoldalakat kézi szedéssel tudjuk előállítani. Finomabb grafikai munkákhoz szükség lenne olyan eljárásra, ami a lassú és nehézkes körbemetszegetés nélkül ad vonalas képet. (Pl. egy színes karácsonyi képeslap nyomatnak, vagy egy szövegeket is tartalmazó montázs metszetnek. Kis szériában a szítanyomás is segíthet.

Ezt még nem mutatjuk be, egyelőre csak alkalmilag készítünk szitákat, úgy, hogy a kliséket másutt világítjuk le. Ha a tégelysajtóval szeretnénk nyomni több száz példányban, célszerűbb lesz magasnyomó kliséket készíteni. Egyelőre még ezt is csak tervezzük, olyan átvilágítót szeretnénk készíteni, amelyekkel műanyag nyomólemezeket állíthatnánk elő.

Toyobo Printight nyomólemez

Az 1980-as évek elején került piacra ez a lemez, amelynek jellegzetessége, hogy csapvízzel mosható ki. Ezért környezetszennyezés és a technológia egyszerűsége szempontjából előnyös. Egyetlen hátránya, hogy nem használható alkohol- és vízalapú festékekkel történő nyomtatásnál. A lemez a következő rétegekből épül fel: poliészter védőfólia; fényérzékeny poliamid gyanta; ragasztó- és fényudvarmentesítő réteg; hordozó, poliészter vagy acéllemezből. A fényérzékeny réteg vízdoldható poliamid mellett kötőanyagot, hőstabilizátort és iniciátort tartalmaz. Fény hatására a fényérzékeny réteg vízben oldhatatlanná válik, míg a megvilágítatlan részek vízben kimoshatók. Fényérzékenysége a 300-400 nm tartományban van. Keménysége 55 Shore D. A minimális vonalszélesség 40 um. Garantált nyomásállóság egy millió felett. A/2 és A/3 szabványos mértékben hozzák forgalomba.

A lemezt aktinikus fénycsövekkel 3-7 percig világítják meg a motívumtól és a fényforrás erősségétől függően. Kimosás 25 °C-os csapvízzel lágy szálú kefével keféléssel, vagy nagy nyomású vízpermettel. Szárítás 500 °C-os levegővel. Végül utánvilágítás a főmegvilágítás idejének legalább fele időtartamára. Mint minden poliamid alapú polimernél, itt is fontos a min. 25 °C-os feldolgozási hőmérséklet betartása.

A tárgyalt lemeztípusokon kívül számos, hasonló elven működő szilárd fotopolimer lemez kerül forgalomba. Mivel csak technológiai részletkérdésekben vannak különbségek, lényegbe vágó eltérések azonban nincsenek, ezért további típusok részletes ismertetésétől eltekinthetünk.

Jelenleg az A/3-as lemez ára 6 000 Ft körül mozog, tehát egyelőre tényleg csak kisméretű munkákhoz fogjuk használni. A magasnyomó klisénél olcsóbb az offsetnyomó lemez, használata azonban kissé körülményesebb. Egy időben használtuk a kis offsetnyomó játékot, gondolkodtunk rajta, hogy nagyobb méretben is készítsünk hasonló elven működő kézi nyomdát, egyelőre nem foglalkozunk vele.

Az offsetnyomás

Az offset klisé sík lemez, amelynek a fényt kapott, majd hívóval becserezett részein megtapad a festék, a kifestett részek nem tapad meg. Pozitív lemezek használata esetén pontosan fordított a helyzet. Kézi eljárással voltaképp ugyanúgy nyomhatunk, mint a magasnyomó dúcra, megvesszük a lemezt, levilágítjuk a formát, kézzel hengerezünk, nyomunk. Kissé kényesebb a festékezés. Inkább csak érdekességként használható. Vékonyabb festékréteget hordunk fel, hiányzik a papír finom domborodása, az offset nyomat egyetlen előnye a finomabb felbontású kép.

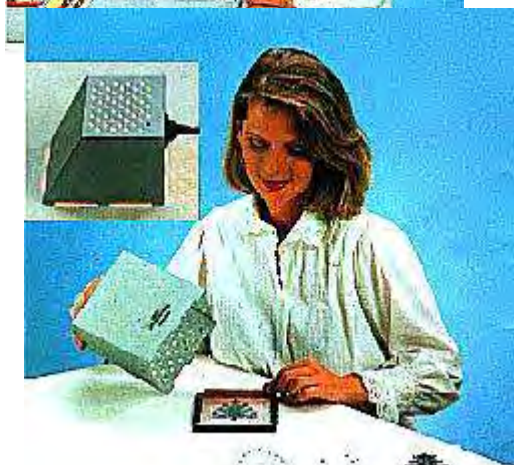
Van viszont egy kis játékkészlet, amivel valóban olcsóbban használhatjuk kisméretű nyomatok, meghívók, prospektusok sokszorosítására. (Max. képeslap méretig.) Az eszköz jó minőségű, gyors munkát tesz lehetővé. Kisméretű linódúcok nyomására is alkalmas. Innen is gumilepedővel viszi át a festéket, tehát a szövegeket nem kell tükröbe metszeni.

Klisé levilágító. A felső lapot két zsanér tartja, az alsó lap egy légmentes lapos láda, teteje 2 mm-es fűrészárral átluggatva. A kivezető csőhőzkapcsolt porszívó biztosítja a fólia letapadását.

Az offsetnyomás szakaszai:

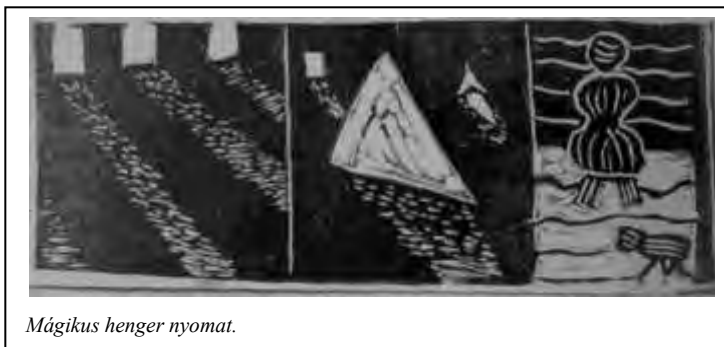
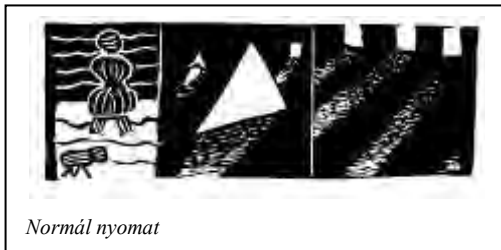
A készletnek elvileg ott kellene lennie minden rajzteremben, a számítógép mellett, hiszen segítségével bemutathatjuk a nyomda működését a kézirattól a késztermékig. Ezután egy nyomdalátogatáskor a gyerekeknek már minden ismerős, csak épp a nagy géplánc kicsit pontosabban és gyorsabban termel. Mindazonáltal a mindennapi munkában csak ritkán használjuk.

Magasnyomó dúcraól mágikus is nyomhatunk hasonló

módon, a tiszta henger felveszi a festéket a felfestékezett dúcról, majd leteszi a papírra, de hogy sorozatokat tudjunk nyomni, fel kellene ragasztanunk a dúcot egy alapdeszkára, a hengerre rögzíteni egy kis fogat, amit minden végiggurítás előtt beillesztünk az alaplat vágatába, hogy szinkronizálni tudjuk a munkát.

Nyilván offset lemezről is lehetne hasonló módon nyomni, de még nem próbáltuk.

Alkalmazott grafika

Ex librisekkel szoktuk kezdeni. Lásd [LINO198.doc - ex libris](#)

Nehéz hozzá jó anyagot találnunk. A kis méret igazából kemény fadúcot igényelne, ezt viszont nem lehet egyszerűen bebélyegezni a könyvekbe. Ehhez puha anyagba (pl. radírba) kell dolgoznunk. Általában külön papírra nyomjuk, és beragasztjuk a könyvekbe. Keressünk olyan

motívumokat, amik jellemzőek ránk! A szöveget először "tükörbe" kell fordítani! Célszerű itt is a 35. oldalon leírt eljárást alkalmazni.

Meghívókhöz, plakátokhoz szövegeket is kell metszenünk. A betűk metszése nem könnyű feladat. Nagyobb betűkből nem árt egész készleteket kimetszeni. Újabban számítógéppel dolgozunk. Kinyomtatjuk a betűkészletet (a leggyakrabban használt betűkből többet), fénymásoljuk, majd a fénymásolatot nitrohigítóval rádörzsöljük a linóra, kivágjuk. (Ollóval, snitzerral.) Kétoldalú ragasztóval műanyag lapokra ragasztjuk fel nyomtatás előtt. Kisbetűs szövegeket persze már nem tudunk kimetszeni. Ezeket két módon állíthatjuk elő.

Kéziszedés

Azoktól a nyomdától, ahol épp felhagynak a kéziszedéssel, olombetűkészleteket vásárolhatunk. Így már nyomdai minőségű nyomtatványokat szedhetünk.

Kézi szedés, beragasztott linómetszettel.

Mi a Szolnoki Nyomdától (Gombkötő Béla egyik nagy támogatójának volt)

kaptuk meg mindazt, ami a kéziszedéshez szükséges.

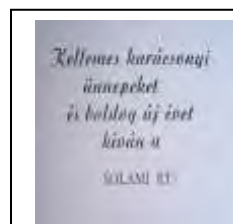
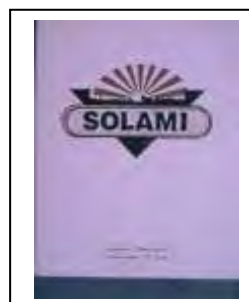
Néhány betűkészlet, kizáró anyagokat (szóközők, sorközők, stb.), vágó, domborító (bigelő) és perforáló léniák, szorítók, szedőkulcs, szedőlemez, sorjázó (winkler). Készítettünk néhány befogó keretet, a téglajasztó asztalának méretéhez igazodva, így már óránként hatszáz példányban tudjuk nyomni meghívóinkat, egyéb alkalmi nyomtatványainkat. (Lásd hátrébb.)

Műanyag klisé

A másik módszer: magasnyomó lemezre világíttatni, vagy elkészíteni a korábban bemutatott levilágító berendezést.

A két módszert többnyire együtt alkalmazzuk. A szöveget kiszedjük, a finomabb grafikus elemeket levilágítjuk.

Nyomás textilre

Egy szponzornak nyomott karácsonyi üdvözlőlapp

Nagyméretű metszeteinket általában keményített lepedővászonra nyomtuk. A kikeményített vászon ugyanúgy kezelhető, mint a papírlap. Négy dúcra is nyomhatjuk. Nagyobb gondot jelent a pólók nyomása. A képet nem mossuk ki, a pólóval viszont ez időnként csak megesik. A kimondottan textilnyomáshoz használt festékek teljesen át kell itatnia a textil rostjait, és persze fényállóknak kell lennie, a mosószerekre nem szabad reagálnia. Ezeknek a követelményeknek csak a textilre használatos szitafestékek felelnek meg.

Ha ugyanazt a metszetet kell sok pólóra nyomni, egyszerűbb, gyorsabb, ha szitaklisét készítünk, és textilnyomó festékkel leszitázzuk a sorozatot. A szitanyomás technikájára itt nem térünk ki. Alapjai megtalálhatók a Képzőművészet iskolája 2. kötetében. Elég egyszerű, nem kell félni tőle, de az emulziók, festékek szavatossági ideje hamar lejár, gazdaságosan csak akkor használhatjuk a technikát, ha sűrűn, vagy nagy mennyiségben nyomunk. Gyakran adódnak azonban olyan feladataink is, amihez túl költséges lenne szitaklisét készíteni. Ha sporttrikókra nyomunk számokat, minden póló egy külön klisé igényelne. Ilyenkor linóból metsszük ki a sorozatot, és magasnyomással nyomunk. Ha meg már úgylis felhúztuk a pólót, miért ne nyomhatnánk rá a gyerek nevét, vagy a sporttagozatos iskola neve alá, választott sportágának emblémáját. Így mindenkinek egyéni pólója lehet, de a színállósága gyengébb lesz, mint ha szitával nyomtuk volna. A szitafesték nagyon finom réteggé fut szét a henger alatt, magasnyomásra nem használható. Meg kell elégedjünk a nyomdafestékkel. Ez ugyan nem itatja át teljesen a textilszálakat, három-négy mosás után már láthatóan megfakul, míg végül színereje mintegy a felére csökken. Textilre már csak a gépi nyomást ajánljuk, lábbal is átmegy valami, de a textil puha anyag, nagyobb erővel kell nyomnunk, mint a papírt. Persze van a pólófestésnek egyszerűbb módja is. Szalai Gabi csak egy példányt szeretett volna készíteni. Papírból kivágta a kliséjét, mézzel felragasztotta a pólóra, majd Neolux spray-vel lefújta. Ezen kívül léteznek textilre hordható festékek, textilfilcek, stb. Ha sablonokat készítünk, és ráfújjuk, rárajzoljuk a kihagyott mintát a pólóra, néhány példányban tudunk sokszorosítani.

Ha pólót nyomunk, először is felhúzzuk egy farostlemez vagy keménypapír lapra! Erre két okból van szükség. Egyrészt így könnyebb kezelni, másrészt a kép nem fog átútni a póló hátára. Jó vastagon felfestékezzük a dúcot, majd óvatosan ráborítjuk a pólóra! Ezután jöhet a nyomás, jó erősen!

Az alább bemutatott emblémák szövegeit Banner feliratszerkesztővel készítettük, majd terpentinnel dörzsöltük át a dúcra. (Ez még a nitrohígító felfedezése előtt történt.)

A linó órák illusztrációit készítették:

Bagi Mónika	Farkas Edina	Kis István
Bagi Zsuzsa	Farkas Tibor	Kollányi Zsolt
Bagosi Krisztina	Gajdács Edit	Koncz Kata
Bajnai Zsuzsa	Nagy Réka	Perfalvi Tünde
Balogh Erika	Novotny Nóra	Raskó Emese
Bereczky Csaba	Osgyán Krisztina	Rávai Péter
Bíró Gabriella	Ószi István	Récsányi Tibor
Boros Anikó	Lukács Ágnes	Sárkány Sándor
Bottyán Márton	Makai Ágnes	Szabados Enikő
Bozsó Eszter	Meskó Gábor	Szabó Anita
Bozsó Nóra	Micsinai Angéla	Szabó Gyula
Cziffra András	Mucsi Péter	Szabó Zoltán
Csabai Ágnes	Nagy Attila	Szávai Gergely
Csathó Töhötöm	Nagy Krisztina	Szávai István
Debreceni Csaba	Helmeczi Orsolya	Szávai Katalin
Donkó János	Helmeczi Zsuzsa	Szávai P. István
Dósa Carmen	Horváth Erzsébet	Timár Szilvia
Enyedi Tamás	Jakabovits Zsolt	Tornyai Zalán
Farkas Dorka	Kállai Andrea	Urbán Andrea

És még sokan mások.

Magyarország Gyermekszemmel

Az első oldalakon már említettük, hogyan született a Magyarország gyermekszemmel akció ötlete. Tizennégy megyét jártunk be, teljesen elbűvölt bennünket ez a vándorélet. Reggel felcsatloltuk a kerékpárra a táskát, hálósákok, elindulunk hármasával az utakon, átgurultunk néhány falun, városon, megálltunk valahol, ahol már vártak ránk a helybeli gyerekek. Közös rajzolás, metszés, beszélgetések. Lenyomtattuk az elkészült dűcokat, aztán hajtottunk tovább. Este mindenféle játékok jöttek, amit a kis ötödikestől a matematikusnak készülő egyetemistáig mindenki egyenlő eséllyel és kedvvel játszott, majd a lámpaoltás után középkori lovagregények, Stanislaw Lem kibernetikus meséi, Esterházy Péter, Mészöly Miklós, Szerb Antal történetei altattak el bennünket. Másnap pihenő, irány a biciklikkel egy völgybe rejtett tengerszemben fürdeni, nagy méta, krikett meccsek, vagy kószáltunk egyet a városban, ahogy kedvünk tartotta. És persze a nagy találkozások. Kuporogtunk Kurtág György szobájában a székeken, szőnyegen, már vége a négykezesnek, kérdezgetni, beszélgetni kellene, de ki tud ilyenkor megszólalni! Aztán csak elindult a beszélgetés, ami ugyanolyan fontos volt, mint a képcsinalás.

Kizökkentünk a mindennapi kerékvágásból, itt nem volt TV, video /csak a kameránk/, nem voltak veszekedések, senki nem hülyézett le senkit, nem volt válogatás az ennivalóban, hangoskodás az étkezéseknél. Ha énekeltünk, vagy verseket mondtunk egymásnak, nem volt közbefecsegés. Nem volt vásárolgatás. De volt nagy fazékban tea, néha fél liter meleg víz jutott fejenként a fürdéshez, alvás összezsúfolódva harmincan egy kis szobában, vagy jó időben az udvaron, szabad ég alatt. Voltak játékok, a színház, a képzőművészet az irodalom világából, és sport amennyi csak belefért. Aztán a legtöbben már nem is zökkentek igazán vissza abba a bizonyos kerékvágásba. A túra után pedig lassan kijöttek a nyomdából azok a metszetek, amikre sikerült megrendelőket találnunk. Amiken majd sok száz család kap üdvözlöt valakitől.

Sajnos a tizenötödik megyére már nem állt össze a túracsoport, nem sikerült megmetszenünk az egész országot. ha valaki felvonná az elejtett fonalat, szívesen segítünk benne. Lásd: Magyarország Gyermekszemmel, a túra forgatókönyve.

<http://szavaiistvan.x3.hu/metszokormagyogy/nagycsoportvezetokrtf2004.htm>